
”MISSÄ ON ÄIDIN TUKI, KUN LAPSET VIEDÄÄN POIS..”:
Romanivanhemman tuen tarve lapsen huostaanotto-prosessissa

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Kriisi- ja katastrofityön kehittäminen ja johtaminen

Visamäki kevät 2015

Tarja Sassi

VISAMÄKI

Kriisi- ja katastrofityön kehittäminen ja johtaminen

Tekijä Tarja Sassi

Vuosi 2015

Työn nimi ”MISSÄ ON ÄIDIN TUKI, KUN LAPSET VIEDÄÄN POIS..”: Romanivanhemman tuen tarve lapsen huostaanotto prosessissa

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on ollut Romano Missio ry. Yhdistys toimii kristilliseltä arvopohjalta valtakunnallisena lastensuojelun, sosiaalialan, hengellisen työn sekä koulutusalan palvelujärjestönä romaniväestön keskuudessa. Tarve tälle tutkimukselle nousi lastenkotien työn arjesta, jossa huomattiin vanhempien kokevan syyllisyyttä ja häpeää lasten huostaanoton seurauksena sekä jäävän useissa tapauksissa syrjään aktiivisesta vanhemmuudesta. Tutkimuksen tavoitteena oli kuulla niiden romanivanhempien ääntä, jotka ovat joutuneet luopumaan lapsistaan huostaanotto prosessin myötä sekä saada tietoa ja ymmärrystä, millaista tukea olisi tarvittu huostaanotto prosessin eri vaiheissa. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu romanien historiasta, romanikulttuurista, romanien tapakulttuurista ja mm. romanien perhe- ja vanhemmuuskäsityksestä. Teoriasa nostetaan esille myös huostaanotto prosessiin liittyvää keskeistä lakitekstiä. Tutkimus on laadultaan kvalitatiivinen tutkimus, joka on toteutettu teemahaastattelemalla romanivanhempia. Aineiston analyysissä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta romanivanhempien kokevan tuen sosiaalisektorin puolelta riittämättömäksi tai kohtaamattomaksi huostaanotto prosessin eri vaiheissa. Eniten tukea huostaanotto prosessin aikana vanhemmat kokivat saaneensa lastenkotien henkilökunnalta. Tärkeä tulos oli se, että huostaanotto prosessin aikana kaikilta haastatelluilta puuttui oma asiakassuunnitelma, jonka varassa elämää olisi voinut suunnitella eteenpäin. Vanhemmat kokivat tarvitsevansa romanitaustaisia - tai romanikulttuuria ymmärtäviä valtaväestön työntekijöitä kohtaamaan heitä huostaanotto prosessin eri vaiheissa. Vanhemmilla oli tutkimuksen mukaan paljon erilaisia kehittämistoimenpiteitä, joiden myötä vanhemmuutta voitaisiin tukea prosessin eri vaiheissa. Heidän ääntään tulevissa kehittämisprosesseissa on arvokasta kuulla.

Avainsanat Huostaanotto, Romanit, Romanikulttuuri, Vanhemmuus, Tuki
Sivut 42 s. + liitteet 1s.

VISAMÄKI

Development and Management of Crisis and Disaster Relief

Author Tarja Sassi

Year 2015

Subject of Master's thesis

WHEN HER CHILDREN ARE TAKEN AWAY, WHERE CAN THEIR MOTHER FIND SUPPORT?

The Need of a Romany Parent for Support in the Process of Their Child Being Taken into Care

ABSTRACT

This graduate thesis has been commissioned by Romano Missio. The organization's work is based on a set of Christian values, and it provides services among the Romany population as a national association within child welfare, social work, religious work and education. The need for this study arose from the daily work in children's homes when it became apparent that parents experienced shame and guilt as a result of their children being taken into care and felt that they were often excluded from active parenthood. The study served two purposes: listening to the voice of those Romany parents who have been forced to part with their children as they have been taken into care and getting information on and a good understanding of the kind of support that would have been needed in the different stages of the process. The theoretical frame of reference of the study consists of Romany history, of their culture and customs and, for instance, of their concept of family and parenthood. In the theoretical part, also law texts of primary importance to taking a child into care were brought up. This qualitative study was carried out by a thematic interview of Romany parents, and the material was interpreted by means of data based content analysis. From the study it can be concluded that Romany parents regard the support provided by the social sector as insufficient or think there is lack of sharing in various stages of the process. During it, the Romany parents felt they received the most support from the staff of children's homes. One important finding was the fact that during the care process all of the interviewees lacked a client plan of their own, on the basis of which they could have planned for the future. The parents felt a need for employees from the majority of the population with a Romany background or an understanding of Romany culture who would have encountered them in the different stages of the care process. The study revealed that the parents had a lot of different development proposals for sustaining parenthood throughout the process. Their opinions will be valuable for developments to come.

Keywords Taking a child into care, Romanies, Romany culture, Parenthood, Support
Pages 42 p. + appendices 1p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ROMANO MISSIO RY	2
3	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	3
3.1	Romanien historia ja kulttuuriset erityispiirteet	3
3.1.1	Puhtaustavat.....	6
3.1.2	Kunnioitustavat.....	7
3.1.3	Lapset ja lasten kasvatus romanikulttuurissa	7
3.1.4	Perhe, suku ja vanhemmuus romanikulttuurissa	8
3.1.5	Romanikulttuuri ja lastensuojelu	9
3.2	Lastensuojelun periaatteita	11
3.2.1	Tuen ja kontrollin haasteet lastensuojelussa.....	11
3.2.2	Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen	12
3.2.3	Huostaanotetun lapsen huolto.....	13
3.2.4	Huostassa pidon kesto ja lakkaaminen	13
3.2.5	Sijaishuoltopaikan valinta	14
3.2.6	Yhteistyö sijaishuollon aikana.....	15
3.2.7	Sijaishuollon aikaiset ihmissuhteet ja yhteydenpito.....	15
3.2.8	Vanhemman asiakassuunnitelma.....	16
4	TUTKIMUKSEN ETENEMINEN VAIHEITTAIN.....	18
4.1	Tutkimussuunnitelma	18
4.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys.....	19
4.3	Tutkimusaineisto	19
4.4	Tutkimusmenetelmä	20
4.5	Aineiston analysoinnin kuvaus.....	22
4.6	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat.	24
5	TUTKIMUSTULOKSET	26
5.1	Tuki ja tuen tarpeet ennen huostaanottoa.....	27
5.2	Huostaanottoon johtaneet syyt	28
5.3	Tuki huostaanoton jälkeen	28
5.3.1	Tuki lastenkodilta.....	29
5.3.2	Tuki sosiaalisektorilta	30
5.3.3	Tuki muilta tahoilta	31
5.4	Tuen tarve tällä hetkellä	32
5.4.1	Tuki asiakassuunnitelmasta.....	32
5.4.2	Keskustelutuki	32
5.4.3	Tuki lähisuvulta.....	33
5.4.4	Tuki lastenkodilta.....	33
5.5	Vanhempien kehittämissuhteet	34
5.5.1	Romanityöntekijöiden lisääminen.....	34
5.5.2	Romanikulttuurin huomioiminen	35
5.5.3	Yöpymismahdollisuus.....	35
5.5.4	Työntekijöiden koulutus.....	36

5.5.5 Muut kehittämis ehdotukset	36
5.5.6 Vanhemp ien toiveet lapsille	37
6 POHDINTA.....	38
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
7.1 Loppusanat	42

Liite 1 Saatekirje

1 JOHDANTO

Opiskellessani työnohjaajaksi vuosina 2010 - 2012 tein koulutukseni aikana harjoittelutyönohjausta Romano Missio ry:n keskustoimistossa Helsingissä. Tänä aikana monet kehittämistä vaativat seikat mm. yhdistyksen lastenkodeissa tulivat hyvin ilmeisiksi. Tuolloin jäi mieleeni ajatus tukea Romano Mission arvokasta työtä myös jollain muulla tavalla.

Nyt, vuosia myöhemmin tuli tilaisuus tarttua toimeen ja pyrkiä tukemaan tutkimukseni kautta Romano Missio ry:n työn kehittämistä. Etenin asiassa ottaen sähköpostitse yhteyttä Romano Missio ry:n toiminnanjohtajaan, kysyen heidän tarpeitaan tutkimus- ja kehittämistyölle. Asiaan suhtauduttiin erittäin positiivisesti ja etenimme tapaamiseen maaliskuulla 2014. Paikalla oli tuolloin toiminnanjohtaja, palveluohjaaja, talouspäällikkö ja lastenkodin johtaja. Keskustelu oli hyvin aktiivista ja sovimme tuossa palaverissa yhteistyöstä. Yhteiseksi suunnaksi ja kiinnostuksen kohteeksi löytyi aihealue, joka liittyi Romano Missio ry:n lastenkodeissa olevien romanilasten vanhempien tuen tarpeiden selvittämiseen. Tarve tutkimukselle oli noussut lastenkotien työn arjesta, jossa oli huomattu vanhempien kokevan syyllisyyttä ja häpeää lasten huostaanoton seurauksena sekä jäävän useissa tapauksissa syrjään aktiivisesta vanhemmuudesta.

Tapaamisessa pohdittiin myös sitä, mitä metodeja käyttämällä olisi oletettavaa saada parhaiten kohderyhmän ääni kuuluville. Tässä kohden keskusteluissa oli esillä kyselytutkimus ja haastattelututkimus. Päädyimme lopulta haastattelututkimukseen ja nimenomaan teemahaastatteluun. Tätä valintaa puolsivat mm. kulttuuriset tekijät sekä mahdollinen vastaajien heikko lukutaito, jolloin kysymyksiä ei välttämättä ymmärrettäisi ja vastausprosentti saattaisi jäädä kovin pieneksi. Tässä yhteydessä kävimme myös alustavaa keskustelua niistä kysymyksistä, joita käyttäen olisi oletettavaa saada vastauksia vanhempien kokemuksiin liittyen.

Kulttuurinsa puolesta romanit ovat keskustelevia, kohtaavia ja hyvin vuorovaikutteisia henkilöitä. Tämä seikka huomioiden oli oletettavaa, että haastattelun avulla päästään parempiin ja selkeämpiin vastauksiin, kuin kasvottoman kyselyn kautta.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuulla niiden romanivanhempien ääntä, jotka ovat joutuneet luopumaan lapsistaan huostaanottoprosessin myötä sekä saada tietoa ja ymmärrystä, millaista tukea olisi tarvittu huostaanottoprosessin eri vaiheissa. Saadun tiedon avulla voidaan pyrkiä mm. entistä enemmän lisäämään tarpeenmukaisia ehkäiseviä tukitoimia sosiaalisen sektorin puolella. Mikäli huostaanotto näistä tukitoimista huolimatta kuitenkin tapahtuu, vanhemmat saisivat fokusoidummin tukea, eivätkä jäisi sen jälkeen syrjään aktiivisesta vanhemmuudesta, kuten tilanne tällä hetkellä

näyttää olevan. Lisäksi voidaan paremmin vaikuttaa siihen, millaista tukea vanhemmalle pyritään tarjoamaan lastenkotien suunnalta.

2 ROMANO MISSIO RY

Romano Missio ry:n internet sivujen mukaan yhdistyksen tehtävänä on toimia kristilliseltä arvopohjalta valtakunnallisena lastensuojelun, sosiaalialan, hengellisen työn sekä koulutusalan palvelujärjestönä romaniväestön keskuudessa.

Järjestö on toiminut vuodesta 1906 lähtien. Oskari Jalkion alkuun panema Mustalaislähetys on ollut vuosikymmeniä parantamassa romanien elämää monilla eri aloilla. Mustalaislähetys on vaihtanut nimensä romanikieliseksi - Romano Missioksi - mutta sen perustavoite on sama, toimia romanien hyväksi. (Romano Missio ry 2014.)

Tärkeimmät toimintamuodot ovat lastensuojelu-, hengellinen-, sosiaali- ja diakoniatyö, koulutus- julkaisu-, tiedotustoiminta, lapsi- ja nuorisotyö, romanikulttuurin ja -kielen vaaliminen sekä opiskelevien romaninuurten tukeminen. Romano Missio ry. toimii yhteistyössä evankelis- luterilaisen kirkon, kristillisten yhteisöjen, valtion, kuntien, sekä romaniväestön keskuudessa toimivien yhdistysten kanssa. Romano Missio palvelee opiskelijoita antaen mm. kirjallisuusluetteloita sekä muuta tietoa romanikulttuurista. Tarvittaessa Romano Mission työntekijät voivat vierailla oppilaitoksissa kertomassa romanikulttuurista. (Romano Missio ry 2014.)

Romano Mission ry:n sosiaali- ja diakoniatyö on suurelta osin puhelimitse tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa, mutta entistä enemmän myös paikallista ongelmanratkaisua yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa. Yhteydenottoja tulee runsaasti eri puolilta Suomea sekä romaniväestöltä että viranomaisilta ja niihin liittyy paljon myös asiakkaiden tukemista ja rohkaisemista epätoivoisilta tuntuissa tilanteissa. Sosiaali- ja diakoniatyö osallistuu myös neuvotteluihin asiakkaan pyynnöstä eri viranomaisissa. Yhä useammin sosiaali- ja diakoniatyössä on kysymys oikean asiantuntijan löytämisestä erilaisiin ongelmanratkaisutilanteisiin. Asiantuntijaverkoston rakentaminen on yksi Romano Missio ry:n merkittävimmistä haasteista. (Romano Missio ry 2015.)

Raha-automaattiyhdistys (RAY) on myöntänyt vuosittain Romano Missiolle merkittävää avustusta, joka on mahdollistanut erilaisia sosiaali- ja diakoniatyön projekteja romanien parissa. Romano Mission lastensuojelutyön tavoitteena on antaa lapselle ja nuorelle sellainen arvomaailma ja tuki heidän kasvulleen, jonka avulla he voivat selviytyä romanina suomalaisessa yhteiskunnassa. (Romano Missio ry 2014.)

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu romanien historiasta, romanikulttuurista, romanien tapakulttuurista ja mm. romanien perhe- ja vanhemmuuskäsityksestä. Teoriassa olen nostanut esille erityisesti huostaanottoprosessiin liittyvää keskeistä lakitekstiä.

Olen käyttänyt työssäni myös eri kirjoittajien aiheesta kokoamia artikkeleita. Keskeisenä lakitekstinä olen käyttänyt lastensuojelulakia. Lisäksi viittaan yhdenvertaisuus- ja perustuslakiin sekä juuri valmistuneeseen lastensuojelun laatusuositukseen.

3.1 Romanien historia ja kulttuuriset erityispiirteet

Ymmärtääksemme romanikansaa paremmin on välttämätöntä tietää jotain heidän taustoistaan ja historiastaan. Mikä heidän historiassaan ja kulttuurissaan eroaa valtaväestön kulttuurista? Pyrin saamaan tähän selvyyttä esittelemällä seuraavaksi eri tutkijoiden ja kirjoittajien näkökulmia romanien historiaan sekä kulttuuriin erityispiirteisiin.

Romanikansan historiallinen taival on ollut pitkä ja hyvin traaginen. Romanit ovat eläneet hajaantuneina eri puolille Eurooppaa lähes tuhannen vuoden ajan. Romanit lähtivät Intiasta liikkeelle 1000 – luvun tienoilla ja saapuivat Eurooppaan 1300- luvulla. Merkittävimpänä syynä maastamuuttoon on pidetty alueella käytyjä sotia. Romanikulttuurin uhkana ovat aina olleet tuhoamis -ja hävittämispyrkimyksen ohella sulauttamisvaatimukset. (Åkerlund & Blomerus 2012, 8.)

Åkerlundin & Blomeruksen (2012) mukaan pelkästään toisen maailmansodan aikana tuhoutui vähintään 600 000 romania Hitlerin kaasukammioiden kautta. Lisäksi valtio toisensa jälkeen on säätänyt lakeja romanien karkottamiseksi ja tuhoamiseksi. Romaneilta puuttui kaikkialla ihmisoikeudet. Lakeihin sisältyi usein myös kuolemanrangaistus.

Romanit ovat suomalainen kulttuurinen ja kielellinen vähemmistö, joka on asunut Suomessa yli 500 vuotta. Suomessa on arviolta 10 000 romania. Ruotsissa asuvien Suomen romanien lukumääräksi arvioidaan noin 3000. Romaneita elää koko maassa, mutta suurin osa Etelä- ja Länsi-Suomen alueella. (Friman-Korpela 2004,3.)

Åkerlundin ja Blomeruksen (2012) mukaan ensimmäiset kirjalliset maininnat romanien saapumisesta Suomeen ovat 1500- luvulta. Suomi kuului tuolloin Ruotsin kuningaskuntaan ja Ruotsi-Suomen hallitusvalta suhtautui kielteisesti romaneihin. Vuonna 1637 tuli voimaan hirttolaki, jonka nojalla sai tappaa maassa tavatut romanit ilman oikeudenkäyntiä. Laki oli voimas-

sa vuoteen 1748 saakka. Suomen muuttuessa Venäjän keisarikunnan suurruhtinaskunnaksi vuonna 1809 tuli tavoitteeksi romanien sopeuttaminen ja valvominen.

Anttosen (2009) mukaan Suomen romanien historia on ollut täynnä vainoja, syrjintää ja erilaisia enemmän tai vähemmän pakkokeinoin tapahtuneita sulauttamispyrkimyksiä. Kansalaisoikeudetkin romanit saivat vasta myöhään, perustuslain tultua voimaan vuonna 1919 (Åkerlund & Blomerus 2012, 9).

Varsinaisen suomalaisen romanien integroitumiseen pyrkivän etnopolitiikan voidaan katsoa alkaneen vuonna 1956, jolloin perustettiin Mustalaisiasiain neuvottelukunta (nykyisin Romaniasiain neuvottelukunta). Neuvottelukunta oli laatuaan ensimmäinen vähemmistön ja viranomaisten välinen yhteistyöelin. Tuolloin alulle saatettu yhteistyö hyväksyy sen, että romanit voivat säilyttää identiteettinsä sekä kulttuurinsa integroitumisprosessissa. (Anttonen 2009, 52.)

Kun lukee romanien historiaa ymmärtää hyvin, miksi romanikulttuuri on ollut hyvin suljettua ja romanit ovat halunneet säilyttää kulttuurinsa ja kieltensä, jakamatta sitä valtaväestön kanssa. Romanikulttuuria on alettu avaamaan vasta 2000-luvulla ymmärtäen, että tieto kulttuurista voi lisätä suvaitsevaisuutta sekä parantaa romanien asemaa suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä. Romanikulttuuri on säilynyt suomessa voimakkaana ja romaneilla on vahva kaksoisidentiteetti. Nimenomaan heidän oma historianensa ja yhteinen Suomen historia tekee heistä Suomen romaneja. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 22-23.)

Romanikieli kuuluu indoeurooppalaiseen kieliperheen indoarjalaiseen haaraan. Sen perustana on kulttikieli sanskrit, josta ovat kehittyneet mm. hindi, urdu ja marathi. Romanikieli on kansainvälinen kieli ja eri puolella maailmaa olevat romanit puhuvat sitä. Kieli on jakaantunut moniin murteisiin. Suomen romanikieli kuuluu tällä hetkellä Unescon katoavien kielen listalle. (Åkerlund & Blomerus 2012, 12.)

Åkerlundin & Blomeruksen (2012) mukaan romanien sukujuuret säilyivät tuntemattomina aina 1700-luvulle asti. Tuolloin eurooppalaiset kielentutkijat saivat selville, että romanien kielen pohjana ovat sanskrit ja muut Intian vanhat kielet. Sana romani tulee kansainvälisen romanikielen sanasta rom, joka tarkoittaa ihmistä.

Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa romaniväestön asema turvattiin ensi kertaa lainsäädännöllä. Vuonna 2000 uudistuneen perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ”ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Perustuslain toinen tärkeä uudistus koski saamelaiten ja romanien oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tätä tukee myös päivähoitoasetus, joka mahdollistaa romanikielen asemaa äidinkielenä.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj) käynnisti vuonna 2003 toimintaohjelman romanien ja sintien (Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sinti within the OSCE Area) aseman parantamiseksi. Toimintaohjelma on muodostunut tärkeimmäksi Etyjin romanipolitiikan ohjenuoraksi. Etyjissä toimii myös vähemmistövaltuutettu, joka kiinnittää työssään huomiota etnisiin vähemmistöihin ja eri vähemmistöryhmien välisiin jännitteisiin. (romanit.fi)

Euroopan unioni (EU) edellyttää jäsenmailtaan toimenpiteitä etnisen syrjinnän ja rasismien ehkäisemiseksi. Vuonna 2004 voimaan astunut yhdenvertaisuuslaki vahvistaa Suomen syrjinnän vastaista lainsäädäntöä. Myös Suomen Rikosseuraamuslaitos on ollut edistyksellinen ja on juuri julkaissut vankeja ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaita koskevan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman (Rikosseuraamuslaitos, 2015). Kuitenkin vielä vuonna 2011 ERRC:n eli Euroopan romanien oikeuskeskuksen johtajan Robert Kushenin mukaan romanien oikeudet on edelleen laiminlyöty Euroopassa. Hän vaatii EU:n jäsenmailta vakavampia toimia puuttua romanien syrjäytymiskehitykseen. (ks. <http://www.errc.org/article/>)

Romanien asema Euroopassa on yhä heikko. Euroopassa romaneita arvioidaan olevan yhteensä n. 10–15 miljoonaa. (The Situation of Roma in an Enlarged European Union.) Toisaalla arviot Euroopassa asuvista romaneista vaihtelevat 10–12 miljoonan välillä. Täsmällistä tietoa romanien määristä ei ole saatavilla, ja erot eri arvioiden välillä voivat olla huomattavia. Suuria romanivähemmistöjä on etenkin Bulgariassa, Makedoniassa, Romaniassa ja Slovakiassa. Romaneja on usein luonnehdittu Euroopan huono-osaisimmaksi vähemmistöksi. Erityisesti romaninaiset ja -lapset kärsivät muun muassa köyhyyden, huonon asuntotilanteen ja koulutuksen puutteen aiheuttamista kielteisistä vaikutuksista. (romanit.fi)

Friman-Korpelan (2014) väitöskirjasta käy ilmi, että ilman Ruotsin ja Suomen välistä skandaalia Suomenkin romanien oikeudet olisivat kehittyneet huomattavasti nykyistä hitaammin. Romaneita muutti Ruotsiin sotien jälkeen parempien elinolosuhteiden toivossa. Kyse oli mittavasta maahanmuutosta. Ruotsi vaati voimakkaasti Suomea hoitamaan oman maan kansalaistensa asiat kuntoon. Ruotsin vaatimukset pakottivat Suomen muuttamaan politiikkaansa, mutta se ei olisi onnistunut ilman romanien, viranomaisten ja poliittisten toimijoiden välistä yhteistyötä. Tämä oli Friman-Korpelan mukaan vaihe, jolloin myös romanit ryhtyivät itse vaikuttamaan heitä koskevien asioiden päätöksentekoon. Omat kansalaisoikeutensa romanit taistelivat 1960-luvulla yhdessä radikaalin sosiaalisen liikehdinnän kanssa.

Työministeriön yhteyteen perustettiin vuonna 2002 vähemmistövaltuutetun virka. Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on hyvin etnisten suhteiden edistäminen ja ulkomaalaisten sekä etnisten vähemmistöjen aseman ja oikeuksien seuraaminen. Ihmisoikeusliiton tuottaman selvityksen mukaan romanikulttuurista ja siihen liittyvistä ilmiöistä keskustellaan Suomessa kuitenkin edelleen liian usein ilman, että romanien omaa näkemystä kuullaan. (Toivanen 2012, 5.)

Vaikka romanit ovat asuneet Suomessa vuosisatoja, romanikulttuurista tiedetään pääväestön keskuudessa hyvin vähän. On usein vaikeaa hyväksyä erilaisia käyttäytyviä, erilaisia ihmisiä. Outo ja vieras saa meidät hämmennyksiin. Puhumme tasa-arvon puolesta, mutta monien mielestä tasa-arvo on samanlaisuutta. (Åkerlund & Blomerus 2012, 6.)

Romaneilla on monenlaisia tapa- ja käyttäytymiskulttuuriin liittyviä erityispiirteitä, joita valtaväestöllä ei ole. Tavat ja perinteet ovat aina olleet romaneille tärkeitä. Tapakulttuuri ja omaleimainen pukeutuminen ovat olleet vaikeissa olosuhteissa yhteisön säilymisen elinehtoja ja ovat antaneet yhteisölle myös identiteetin (Anttonen 2009, 48).

Grönforsin & Viljasen (2009) mukaan romanikulttuurin voidaan nähdä rakentuvan myös kolmen perusnormiston ympärille. Näitä ovat moraalisaännöt, puhtaussäännöt ja vanhempien kunnioitus. Anttonen (2009) viittaa Lindbergiin (2002) puhuessaan siitä, että romanien tapakulttuurissa korostuvat erityisesti puhtaus- ja kunnioituskäytänteet, jotka liittyvät hyvin kiinteästi yhteisön sosiaaliseen, siis ikäryhmien ja eri sukupuolten väliseen hienosyiseen hierarkiaan. Tärkeää on, että moraalij- ja häveliäisyystapoihin liittyen romanien tulee aina käyttäytyä ja puhua kunnioittavasti vanhempien romanien läsnä ollessa. Nuoret oppivat häveliäisyysäännöt ja kontrolloimaan puheitaan sekä käytöstään, kun paikalla on vanhempia henkilöitä. Tällaisia asioita ovat mm. keskustelu seksuaalisuuteen tai kehon ja sen toimintoihin liittyen sekä raskauteen, lapsiin tai parisuhteisiin liittyvät kysymykset. Mikäli paikalla on vanhempia ja nuorempia romaneja, on yleisesti hyvä puhua harkiten sellaisista asioista, joihin liittyy häveliäisyysääntöjä. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 26 -28.)

3.1.1 Puhtaustavat

Puhtaustavoilla on Väisäsen ym. (2007) mukaan merkitystä kaikessa romanin päivittäisessä toiminnassa. Puhtaustavat koskevat kaikkea astioiden ja ruokatavaroiden käsittelystä pyykinpesuun sekä vaatetuksesta eri sukupolvien väliseen kanssakäymiseen. Puhdas ja likainen, sopiva ja sopimaton, säädyllinen ja epäsäädyllinen ovat asioita, jotka eivät saa sekoittua keskenään. Puhtaus ymmärretään siis sekä konkreettisenä, että symbolisena puhtautena. Puhtaussäännöt sisäistetään varhain ja niitä noudatetaan tiedostamatta, joskin säännöt vaihtelevat paikkakunnittain, suvuittain ja perheittäin. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 30.)

Anttonen (2009) viittaa Viljanen-Saira & Nikkiseen (1986) sekä Hagertiin (1997) ja Lindbergiin (2002), joiden mukaan puhtaus määritellään romanien keskuudessa vesipuhtautena ja romanipuhtautena. Vesipuhtaudella tarkoitetaan sitä puhtautta, joka saavutetaan saippuan avulla. Romanipuhtautteen taas kuuluu aina vesipuhtauden lisäksi se, että esine ei ole kosketanut romanien epäpuhtaaksi kokemia paikkoja. Tällainen epäpuhdas paikka voi olla esimerkiksi puhdas keittiön lattia, jossa kuljetaan paljon ja jota naisten hameen helmat koskettavat.

Muun muassa käsien pesulla on romanikulttuurissa suuri merkitys. Romanit pesevät aina kätensä esimerkiksi menessään aterialle. Myös huomavainen vieras pesee kätensä ennen kuin käy ruoka - tai kahvipöytään romanikodissa. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 31.)

3.1.2 Kunnioitustavat

Romaniperheen- ja suvun keskuudessa vallitsee käsitys vanhempien ihmisten kunnioittamisesta. Tämä ilmenee muun muassa säädyllisenä pukeutumisena. Säädyllinen pukeutuminen ymmärretään romanien keskuudessa toisella tavalla kuin pääväestön keskuudessa. (Grönfors & Viljanen 2009, 18.)

Romanilapset kasvatetaan ja opetetaan pienestä pitäen kunnioittamaan kulttuuriaan ja perhettään. He oppivat luonnollisella tavalla mm. sen, että romanikulttuurissa vanhempia henkilöitä puhutellaan kohteliaasti teititelmällä. Vanhoja ihmisiä kunnioitetaan muutenkin erityisen paljon ja heillä on hyvin arvostettu ja vahva rooli suvussa. Suvun vanhimmalta voidaan myös kysyä neuvoa suurissa kysymyksissä ja hän tekee päätökset suvun asioissa. Suvun vanhin voi olla romanimies tai romaninainen. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 24.)

Luttisen, Pasma & kumppaneiden (2007) mukaan kunnioitustavat näkyvät käytännössä esimerkiksi suvun juhlissa. Tuolloin eri-ikäiset henkilöt eivät syö ja juo yhtä aikaa saman pöydän ääressä. Lisäksi vanhemmille henkilöille tarjotaan ruoka ensiksi.

3.1.3 Lapset ja lasten kasvatusta romanikulttuurissa

Lapset ovat tärkeä ja luonnollinen osa romanien perhe-elämää. Parisuhteen katsotaan vakiintuneen vasta ensimmäisen lapsen syntymän myötä. Vaikka raskauteen ja lapsen syntymään liittyvät asiat ovat romanikulttuurissa tabuja, joista ei eri sukupolvien kesken puhuta, ovat lapset huomioituja ja rakastettuja. Romaniyhteisössä on ennen kasvatettu lapsia koko suvun voimin. Nykyään se ei toimi enää niin hyvin kuin ennen, mutta jos elämäntilanteet niin vaativat, on suku läsnä lapsiin liittyvissä asioissa. (Blomerus 2006, 17.)

Blomeruksen (2006) mukaan lapset viettävät romaniperheissä huomattavan paljon aikaa aikuisten seurassa, mikä on vaikutukseltaan kaksitahoinen asia. Ollessaan aikuisten seurassa, lapsi saa tarpeellista huolenpitoa ja huomioita. Toisaalta lapsi saattaa näin omaksua liikaa aikuisten toimintatapoja. Tästä johtuen romanilapsi on jo ennen kouluikänsä sisäistänyt monia aikuisuuteen kuuluvia asioita, esimerkiksi ihmissuhteista ja käytännön elämästä. Tällöin romanilapsen henkinen minuus ei ole päässyt kehittymään lapselle luontaisen leikin avulla. Toisten lasten kanssa leikkiminen, saksien tai kynän käyttö voivat olla outoja asioita.

Toisaalta huolenpito lapsesta saattaa olla joskus ylikorostunutta, jolloin lasta vahditaan ja suojellaan koko ajan. Päiväkodissa ja koulussa tämä saattaa luoda paineita niin henkilökunnalle kuin itse lapselle. Henkilökunta huolehtii lapsista parhaalla mahdollisella tavalla, mutta romanivanhemmasta saattaa tuntua, että hänen lastaan ei huomioida tarpeeksi. Kasvatukselliset näkemykset eivät silloin välttämättä kohtaa, jolloin avoin keskustelu puolin ja toisin on tarpeen. (Blomerus 2006, 18.)

Romaniyhteisön näkemykset jakautuvat myös yhteiskuntaan integroitumisen suhteen. Osa vastustaa valtakulttuuria ja osa haluaa omaksua kummankin kulttuurin hyvät puolet. Lasten ja nuorten identiteetin rakentumisen kannalta ongelmaksi muodostuvat helposti kahden kulttuurin luomat ristipaineet, jossa osaksi oma kulttuuri ja valtakulttuuri vetävät eri suuntiin. Tämän osalta on todettu tarvittavan sekä myönteisiä samaistumismalleja ja tasapainoisia koteja että tueksi romanitaustaisia perhetyöntekijöitä ja sosiaalityöntekijöitä samoin kuin koulutusväylien rakentajia. (Syrjä & Valtakari 2008, 37.)

3.1.4 Perhe, suku ja vanhemmuus romanikulttuurissa

Grönforsin & Viljasen (2009) mukaan romanikulttuurista sanotaan usein, että se on ihmissuhdekulttuuria, koska se rakentuu ensisijaisesti oman yhteisön, suvun ja perheen ympärille. Perheen käsitys on laaja ja perheeseen katsotaan usein kuuluvaksi myös lähisuku. Suku on romaneille kokonaisuus, johon turvaudutaan ja kuulutaan. Romaneilla on hyvin vireä sosiaalinen elämä sekä tiivis yhteydenpito sukulaisiin. Yhteisöllisyys on kuitenkin viime vuosien aikana jonkin verran vähentynyt ja osa romaneista on syrjäytynyt myös omasta yhteisöstään. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 33.)

Syrjän & Valtakarin (2008) mukaan valtakulttuuriin integroitumisen suhteen romaniväestön on nähty jakautuvan niihin, jotka ovat osittain tai kokonaan integroituneet valtakulttuuriin, mikä merkitsee kouluttautumista ja hakeutumista työelämään. Romaniyhteisöön kuuluu perheitä, joissa käydään työssä ja suhtaudutaan lasten koulunkäyntiin ehdottoman välttämättömänä. Toiseksi, osa romaneista on heikommin integroitunut valtakulttuuriin, mutta on integroitunut omaan yhteisöön ja kulttuuriin, eikä ole siten syrjäytynyt. Kolmanneksi, osaa väestöryhmästä uhkaa syrjäytyminen sekä yhteiskunnasta että omasta yhteisöstä ja kulttuurista. Viimeksi mainitulla ryhmällä on yhteisiä piirteitä muiden heikossa asemassa olevien ryhmien kanssa, kuten näköalattomuus, perheiden hajoaminen, kadoksissa oleva vanhemmuus, johon liittyvät muun muassa lisääntyneet lastensuojelutapaukset, sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat sekä päihteet ja huumeet. (Syrjä & Valtakari 2008, 36-37.)

Romaniyhteisössä on tapahtunut muutoksia, eikä se ole enää niin vahva kuin se on aiemmin ollut. Vanhempien romanien tukiverkko on löystynyt tai poistunut kokonaan ja päihteet eri muodoissa ovat lisääntyneet myös romaninaisten keskuudessa. (Nyman 2012). Myös Jeskasen (2014) selvi-

tyksessä haastateltujen romaninaisten yhteinen kokemus oli se, että romaninyhteisö on muutoksessa. Tämä näkyi sosiaalisten suhteiden vähentymisenä ja muuttumisena. Käytännössä se näkyi haastateltujen mukaan siinä, että ei enää välitetä samalla tavalla kuin ennen. Romaninyhteisössä, jossa kontrolli on perinteisesti ollut voimakkainta koko suvun vanhempien henkilöiden taholta, voidaankin nyt yhteyksien vähenemisen myötä, katsoa vähentäneen myös sosiaalisen kontrollin määrää. Samoin on nähtävissä, että yksilön kokemus yhteisön jäsenyydestä, on vähentynyt. (Jeskanen 2014, 42.)

Vaikka romanikulttuurissa arvostetaan edelleenkin perhettä ja avioliittoa, avioerot ovat kuitenkin yleistyneet myös romanikulttuurin keskellä. Romanikulttuurissa on luonnollinen asia, että lapsen kasvatuksesta voivat vastata vanhemmat tai tarvittaessa isovanhemmat silloin, kun perheen tilanne on hankala. Vanhukset saattavat ottaa huostaanotto-tilanteissa suvun lapsia kasvattilapsikseen melko iäkkäinkin. Kriisitilanteissa onkin hyvä miettiä, olisiko isovanhemmilla tai muilla lähisukulaisilla mahdollisuutta huolehtia lapsesta. (Luttinen, Pasma & kumppanit 2007, 24 -88.)

3.1.5 Romanikulttuuri ja lastensuojelu

Luttisen ym. (2007) mukaan lastensuojelupalveluiden piirissä oleville romaneille on tärkeää kertoa siitä, millä tavoin lastensuojelun asiakkuus vaikuttaa perheeseen. Näin pelko lapsen pois viemisestä ei tulisi esteeksi avun saamiselle ja perheen mahdollisista ongelmista puhumiselle.

Romanikulttuuri on Laitin (2011) mukaan yhteisökulttuuri ja siksi sijoitukseen päädyttyä perhe kokee erityisen paljon häpeää. He selittävät asian usein niin, etteivät he itse olisi halunneet, ”ne vaan otti lapsen”. Silloin, kun romaniperheessä joudutaan lastensuojelullisten toimenpiteiden piiriin, ovat syyt samankaltaisia kuin muissa suomalaisissa perheissä. Näitä ovat mm. kyvyttömyys hoitaa lasta, päihdeongelmat ja vanhempien erotilanteet. Laiti (2011) toteaa, että romanilapsen tullessa sijoitetuksi, hän joutuu irralleen romaninyhteisöstä, joka on hänen henkinen kotinsa ja taustansa. Lapsella on oikeus säilyttää siteet perheeseensä, sukuunsa ja omaan kulttuuriinsa. Mikäli tämä jää huomiotta, se saattaa hankaloittaa huostaanotto-tilannetta ja myös kasvattaa heikosta identiteetistä kärsiviä lapsia, jotka putoavat omasta kulttuuristaan.

Perinteisesti romanilapsen isovanhemmat tai muut sukulaiset ovat huolehtineet lapsesta jos tämän omat vanhemmat eivät ole siihen jostain syystä pystyneet. Tämä perinne on murtumassa ja jotkut romanilapset tarvitsevat lastensuojelun toimenpiteitä. Huostaanotto-tilanteet ovat luonnollisesti lapselle vaikea kokemus, jota saattaa vaikeuttaa siirto toisenlaiseen kulttuuriympäristöön. Tarvitaan uudenlaista osaamisen ja asiantuntemuksen lisäämistä sekä sosiaalitoimelta että romanitoimijoilta. (romanit.fi)

Romaniasiakas tulee kohdata ensisijaisesti asiakkaana, samanlaisena kuin kaikki muutkin ja vasta toissijaisena katsoa, tuleeko olla tietoinen hänen

taustastaan. Romanit haluavat, että heitä kohdellaan kuin muitakin suomalaisia, vaikka romanit ovat perinteisesti kokeneet, että pääväestön tuottamat palvelut eivät ole heitä varten. Tässä taustalla on se, että he kokevat kulttuurinsa jäävän huomiotta palveluja tuottaessa. (thl.fi)

On tärkeää, että palvelujärjestelmää kehitetään yhteisöllisemmäksi niin, että se vastaisi paremmin myös romanien tarpeita. Tätä voidaan Luttisen, Paskan ja kumppaneiden (2007) mukaan parantaa mm. niin, että verkostotyöhön otetaan mukaan lähimaisia sekä esimerkiksi avohuollon toimien kohdalla romaniasiakkaalle voitaisiin tarjota romanikulttuuriin perehtynyttä perhetyöntekijää tukemaan perheen arkea.

Varmasti on tärkeää huomioida onko valtaväestöllä ylipäänsä riittävästi tietoa ja ymmärrystä romanien tapakulttuurista sekä kulttuurissa meneillään olevasta jonkinasteisesta muutoksesta. Jeskasin (2014) selvityksen mukaan turvakodeissa on jopa evätty romaninaisen pääsy sinne, vedoten romanien suvun antamaan turvaan.

Anttosen (2009) mukaan romaneihin liittyvät stereotyyppit ovatkin olleet enimmäkseen negatiivisia ja yksittäiset huonot kokemukset ovat synnyttäneet vahvoja sekä vaikeasti muutettavissa olevia ennakkoluuloja. Tämä on aiheuttanut sen, että ennakkoluuloista on tullut kahdensuuntaisia ja myös romanit itse ovat alkaneet suhtautua ennakkoluuloisesti erityisesti viranomaisiin.

On merkittävää, että sosiaali- ja terveysministeriö on yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa käynnistänyt yhteisen tutkimushankkeen. Selvitystyö toteutetaan ajalla 2013–2015 ja sen yhtenä tavoitteena on mm. sijoitettujen lasten keskinäisten erojen tunnistaminen. Työryhmä on korostanut, että Suomessa lastensuojelun epäkohtien, kaltoinkohtelun ja väkivallan menneisyyttä tulee selvittää erityisesti herkistyen romanilasten asemaan. Selvityksessä viitataan Grönforsin (2012), jonka mukaan on arvioita, että tiettyinä ajanjaksoina 1950- ja 80-luvuilla joka toinen romanilapsi vietti ainakin osan lapsuuttaan lastenkodissa. Tämä on nähty osoituksena yhteiskunnan asenteista ja yhtäältä romaniväestön elinolosuhteista ja toimintakulttuurista (emt.). Samaisessa selvityksessä Pulman (2012) mukaan romanilasten asemasta sijaishuollossa tiedetään varsin vähän. Hänen mukaan on kuitenkin viitteitä siitä, että heidän asemassaan on epäkohtien, kaltoinkohtelun ja väkivallan piirteitä. Siksi työryhmä pitää perusteltuna, että romanilasten asema otetaan erityisen tarkastelun kohteeksi tässä selvitystyössä.

Valitettavasti historia ei ole vielä tänä päivänäkään vain taustalla oleva asia. Valtaväestön negatiiviset asenteet romaneja kohtaan näkyvät edelleenkin monilla tahoilla, myös sosiaalitoimen piirissä. Toivottavasti lisääntyvä tutkimustieto romaneista auttaa osaltaan saamaan tähän positiivista muutosta. Onkin erittäin tärkeää kysyä, voiko mikään kansa kulkea vastaavien kokemusten kautta ilman, että ne jättävät jälkiä sen kulttuuriin,

arvoihin ja asenteisiin sekä suhtautumiseen valtaväestöön ja heidän asettamiinsa lakeihin.

3.2 Lastensuojelun periaatteita

Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Lastensuojelun institutionaalista tehtävää ohjaa vahvimmin lastensuojelulaki, joka edellyttää lastensuojelun puuttuvan lapsen ja perheen ongelmiin riittävän varhain. Toinen edellytys koskee lapsen edun huomioimista lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja toteutettaessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.)

Lastensuojelun toimintaa on aina säädelty lailla. Lastensuojelulain 4 § mukaan lastensuojelun periaatteista on kirjattu seuraavasti: ”lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleen yhdistämisestä”.

Lastensuojelulaki tähtää lasten ja nuorten kasvuolojen kohenemiseen, huoltajien tukemiseen lastenkasvatuksessa sekä lapsen huollon turvaamiseen kaikissa olosuhteissa. Nämä kolme perustavoitetta läpäisevät kaikki lastensuojelulain säännökset. Lisäksi lastensuojelulaki sisältää neljä muuta kantavaa periaatetta: lapsen edun vaalimisen, perhekeskeisyyden, optimaalisuuden kaikissa toimissa ja väliintuloissa sekä lapsen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden. (Mäkkönen 2007, 49; Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.)

Lastensuojelun toimenpiteenä huostaanotolla on vahva juridinen sisältö, joka korostaa voimakkaasti lapsen oikeuksia. Huostaanottotilanteessa lapsen ja vanhemman oikeudet kohtaavat. Perusoikeuksia voidaan rajoittaa esimerkiksi lapsen etuun perustuen. Euroopan ihmisoikeussopimus sisältää rajoituslausekkeita, joista lastensuojelun kannalta merkittävin on artikla 8, jonka mukaan huostaanotto on ihmisoikeussopimuksen rikkomus, eli yksityis- ja perhe-elämän kunnioitukseen puuttuminen, kun suomalainen lastensuojelu puolestaan lähtee lapsen etu ajattelusta päätettäessä rankoista lastensuojelun interventioista. (Sinko 2004, 30-31.)

3.2.1 Tuen ja kontrollin haasteet lastensuojelussa

Kirjallisuudessa näyttäytyy haastavana kysymyksenä perheen tukemisen ja kontrollin välinen raja. Milloin tuetaan liikaa ja sijoitus olisi pitänyt tapahtua jo aiemmin ja joissain tilanteissa kuuluu sellainen ääni, että olisiko pitänyt antaa perheelle enemmän tukea ennen lapsen sijoitusta pois kodista.

Heinon (1999), Bardyn ym. (2001) ja Hukkasen (2002) mukaan suomalaisten lastensuojelutyöntekijöiden yleinen käsitys näyttää kuitenkin olevan se, että lapset ovat sijoitettaessa yhä vaikeampihoitoisia, he ovat usein

myös pitkäkestoisen terapian tarpeessa ja heille näyttää olevan vaikea löytää riittävän tukevaa sijaishuoltopaikkaa. Lisäksi lasten vanhempien ongelmat ovat vaikeasti jos lainkaan autettavissa ja heillä on monen vuoden ongelmahistoria takanaan (Sinko 2004, 74).

Sinkon (2004) mukaan yksi lastensuojelun ikuisuuskyseksistä on tuen ja kontrollin välinen ristiriita. Perheellä on luonnollisesti oikeus suojattuun elämään ja perheyhtenäisyyteen sekä perheenjäsenillä on oikeus nauttia toistensa seurasta viranomaisten häiritsemättä.

Julkisessa keskustelussa näyttää kuitenkin usein jäävän unohtuiksi se, että apua tarvitsevilla perheillä tapahtuu loukkaavia asioita. Keskusteluissa lastensuojelu herkästi näyttäytyy vain perheen oikeuksien rikkojana ja ei-toivottujen interventoiden tekijänä. Taustalle näyttää jäävän se lastensuojelutyön hyvinvointiaspekti, joka pyrkii kohentamaan asiakkaiden elämäntilannetta. (Sinko 2004, 62.)

Mustajärven (2008) mukaan lastensuojelun alkuarvio ja perhetyön käynnistyminen ovat paikkoja, joihin tulisi enemmän kiinnittää huomiota sekä varata aikaa. Ne ovat kohtia, joissa luodaan perustaa vanhempien motivaatiolle ja sitoutumiselle yhteistyöhön. Muutosprosessi on mahdollinen vain, jos se voidaan integroida henkilökohtaisesti mielekkäällä tavalla omaan elämään.

Määttä (2006) nostaa artikkelissaan esille mm. sen tosiasian, että ammatillinen puuttuminen perheiden tai yksilöiden elämään on kuitenkin käytännössä hankalaa. Huostaanoton uhka voi toimia vanhemmille jonkinlaisena pelotteena muuttaa toimintaansa, mutta varsinaiset pakottavat keinot ovat kuitenkin hyvin vähissä. Vanhempien tukemisesta puhuvat taas enemmän ne, jotka näkevät heidän rajalliset resurssinsa läheltä. Heikko vanhemmuuskin voi olla ymmärrettävää, ja yhteiskunnalla tulisi olla keinoja erityisesti näiden perheiden auttamiseen.

Lehtinen (2014) siteeraa kirjoituksessaan Hoikkalan & Heinosen (2013) kyselyä, jossa tuodaan esille se, että vaikka perheiden jälleen yhdistäminen on lastensuojelun ensimmäinen tavoite, se toteutuu kuitenkin harvoin. Kirjoituksessa nostetaan esille se, että vanhemmat eivät saa sijaishuollon kautta sellaista tukea mitä he tarvitsevat, mutta myöskään avohuollon tarjonta ei vastaa vanhempien tarpeeseen. Tärkeä havainto oli myös se, että vanhemmat olisivat itse toivoneet enemmän tukea mm. sijoituksen aikana syntyneiden traumojen purkamiseen, vertaistukea koko perheelle, sopeutumismennusta sijoituksen aikana muuttuneen lapsen hoitamiseen ja peruspalveluita ilman lastensuojelun asiakkuutta.

3.2.2 Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

Seuraavassa esittelen lastensuojelulain 9 luvun 40§ mukaan niitä syitä, jolloin lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto. Sijaishuolto tulee siis kyseeseen, jos lap-

sen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa on puutteita ja ne uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä tai lapsi vastaavasti vaarantaa vakavasti omaa terveyttään ja kehitystään päihteitä käyttämällä. Sijaishuolto tulee lastensuojelulain 9 luvun mukaan kyseeseen myös silloin, jos lapsi tekee muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen tai käyttäytymisellään toimii muuten tähän rinnastettavalla tavalla.

Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämistä mietittäessä on kuitenkin tärkeää huomioida, että siihen voidaan ryhtyä vain siinä tapauksessa, että lastensuojelulain 7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Sijaishuolto tulee myös voida arvioida olevan lastensuojelulain 7 luvun 4§ mukaan lapsen edun mukaista

3.2.3 Huostaanotetun lapsen huolto

Lastensuojelulain 9 luvun 45 § mukaan lapsen huostaanoton tapahduttua päättää sosiaalihuollon vastaava toimielin mm. lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta. Edellä mainittujen toteuttamiseksi vastaavalla toimielimellä on vastuu myös tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Pitkänen (2008) viittaa Sinkoon (2004) nostaen esille huostaanoton kriittisissä tarkasteluissa lapsen ja vanhemman edun välisen ristiriidan. Tämä tuo huostaanottojen tarkasteluihin jännitteisen kentän, jossa perheen yksityisyys on lapsen oikeuksien kanssa vastakkain. Perhekäsitys näyttäytyy lastensuojelukriitikoille perinteisenä ja selkeästi määriteltynä yksikkönä. Perhe ideaalina voimistuu, kun paha löytyy valtiosta ja valtion perhettä loukkaavasta vallasta. Kriitikot näkevät mielellään lapsen edun ja oikeusturvan toisilleen vastakkaisina asioina.

3.2.4 Huostassa pidon kesto ja lakkaaminen

Lastensuojelulain 9 luvun 47 § mukaan huostaanotto ei ole pysyvä ratkaisu vaan se on voimassa toistaiseksi. Kun lastensuojelulain 9 luvun 40 § mukainen huostassapidon ja sijaishuollon tarve lakkaa, tulee viranhaltijan tehdä päätös huostassa pidon lopettamisesta. Tämän asian valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Vaikka huostassapidon edellytykset olisivat lakanneet, ei huostassapitoa saa kuitenkaan lopettaa jos se on selvästi vastoin laissa määriteltyä lapsen etua. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on arvioida huostassapidon jatkamisen edellytyksiä lapsen asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä. Samoin asiaa on arvioitava, mikäli lapsi tai huoltaja hakee huostassapidon lopettamista tai se muuten osoittautuu tarpeelliseksi.

Lastensuojelulain mukaan huostassapidon lopettamista harkittaessa on otettava huomioon myös sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuolto antavan välillä vallitseva kiintymyssuhteen laatu sekä lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen. Näiden lisäksi on myös huomioi-

tava lapsen oma mielipide asiasta. Lastensuojelulain mukaan huostassapito lakkaa lapsen täyttäessä 18 vuotta.

Lastensuojelulain mukaan viranomaisilla on aktiivinen velvoite pyrkiä huostaanoton aikana sijaishuollon järjestämisen tarpeen poistumiseen. Sosiaalilautakunnalla on monia tehtäviä huostaanoton aikana. Rädyn (2002,13) mukaan sen on pyrittävä vaikuttamaan lapsen kasvuoloihin, tarpeen mukaiseen sijaishuoltoon ja lapsen ongelmiin. Lisäksi on huomioitava vaikuttaminen vanhempien ongelmiin sekä pyrittävä huomioimaan mahdollisuudet vastata lapsen hoidosta kotona. Rätty tuo esille sen, että sosiaalilautakunnan tehtäviin kuuluu huomioida myös vanhempien tukeminen ja huostaanoton lakkauttaminen, mikäli se on ajankohtaista. Tähän tavoitteeseen ei kuitenkaan aina päästä, ottaen huomioon huostaanottoon johtaneet syyt.

Lapsen sijoitustilanteessa on Pitkäsen (2011,25) mukaan toki ensisijaista lapsen auttaminen, mutta auttamisjärjestelmässä voi olla epäselvyyttä siitä, kenen vastuulle muiden perheenjäsenten auttamisen tulisi kuulua. Pitkäsen (2008) mukaan ammatilliseen toimintaan kuuluu kiinteästi myös lapsen ja perheen tilanteessa hyvien asioiden vahvistaminen, tukeminen sekä näkyviksi tekeminen. Hän näkee huostassa pidon kuitenkin niin poikkeuksellisenä lapsuuden sisältönä, että katsoo sen lopettamiseen liittyvien riskien arvioinnin tietyissä tilanteissa tarpeelliseksi. Arvio lapsen kannalta mahdollisista riskitekijöistä täydentäisi lapsen jälkitukeen liittyvää suunnitelmaa ja voisi nopeuttaa oikeanlaisen tuen saamista, mikäli lapsen tilanne sitä edellyttäisi. (ks. The Signs of Safety Approach to Child Protection Casework).

3.2.5 Sijaishuoltopaikan valinta

Lastensuojelulain 10 luvun 50§ mukaan lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton taustalla oleviin perusteisiin, lapsen tarpeisiin, sisaruussuhteiden- ja muiden läheisten ihmissuhteiden sekä hoidon jatkumiseen. Lisäksi on kiinnitettävä mahdollisuuksien mukaan huomiota siihen, että lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta huomioidaan. Tämä seikka on erityisen tärkeää romani-lasten kohdalla. Kujala (2013, 12) toteaa, että lapsen sijoitus ei pelkästään tuo ratkaisua tilanteeseen, vaan ratkaisevaa on se, mitä sijoituksen aikana tapahtuu. Hän toteaa myös biologisten vanhempien jäävän sijoituksen tapahduttua vaille huomiota ja tukea. Lapsen sijoituksen onnistumisessa oma merkityksensä on vanhempien suhtautumisella ja erityisesti hyväksynnällä, jolloin lapsi saa vanhemmiltaan luvan hyötyä sijaishuoltopaikan aikuissuhteista ja toiminnan rakenteista. Pitkäsen (2011) mukaan sijaishuollon aikaisessa työskentelyssä vanhempien kanssa korostuu lapsen oikeus omiin vanhempiinsa ja suhteen ainutlaatuisuus. Lapsen etuna nähdään vanhemman elämäntilanteen tukeminen ja hyväksyntä lapsen sijoitusratkaisua kohtaan.

Useat eri tutkijat ovat tutkimuksissaan tuoneet esille vanhemman tuen tarpeen lapsen huostaanottotilanteessa. Lisäksi on nostettu esille sekä nähty

lapsenkin etuna se, että vanhempi saa tukea. Käytännössä näyttää kuitenkin valitettavasti siltä, että asia ei ole jalkautunut vanhempien elämän arkeen ja monissa tapauksissa he jäävät edelleen vaille tukea.

3.2.6 Yhteistyö sijaishuollon aikana

Lastensuojelulain 10 luvun 52 § mukaan yhteistyötä sijaishuollon aikana on toteutettava lapsen huollon turvaamiseksi monen tahon kanssa. Käytännössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on oltava yhteydessä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän kanssa. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee olla yhteistyössä sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa sekä huoltajansa kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi. Sijaishuollossa on tärkeää huomioida, että lapsella on aina ainutlaatuinen suhde omiin vanhempiinsa ja se on lähtökohta lapsen eheytyksen tukemisessa. Ollessaan sijaishuollossa, lapsi tarvitsee varmuuden siitä, etteivät vanhemmat häviä. Sijoituksen aikana vanhemmat tarvitsevat tukea kokemusten käsittelyyn, joita kumpuaa lapsen sijoituksesta. Tukea tarvitaan myös omaan kuntoutumiseen ja elämäntilanteeseen. Kriisityöskentely on osa tehtävää vanhemmuustyötä, jonka lähtökohtana on tunnistaa vanhemmuuden merkittävyys lapsen sijoitusta ja sosiaalityön vahvistumista ajatellen. (Pitkänen 2011, 23.)

Lapsen lastensuojeluasiakkuuteen liittyen vanhemmat ovat osallisina sijoituksen aikaisessa työskentelyssä. Lastensuojelun ammattilaisten vastuulla on kuulla ja nähdä vanhempien tuen tarve. Lastensuojelulaki sisältää myös lähtökohdan vanhempien kanssa tehtävästä suunnitelmallisesta työstä sijoituksen aikana. (Lastensuojelulaki 30§.) Vanhemman on tärkeä tiedostaa omat kykynsä vanhempana. Jos kykenee ymmärtämään lapsen näkökulmasta oman vanhemmuuden riittämättömyyden, lapsen sijoitus on helpompi ymmärtää (Pitkänen 2013, 53).

3.2.7 Sijaishuollon aikaiset ihmissuhteet ja yhteydenpito

Lapsen hyvin onnistuneella sijoituksella on vanhempaa tukeva vaikutus. Lapsen sijoituksen aikainen sosiaalityö ja siihen liittyvät ratkaisut ovat suoraan yhteydessä vanhemman tilanteeseen (Pitkänen 2013, 42).

Lastensuojelulain 10 luvun 54§ mukaan lapselle on turvattava sijaishuollon aikana hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat sekä turvalliset ihmissuhteet. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsella on oikeus pitää yhteyttä tavaten vanhempiaan ja sisaruksiaan tai vieraillemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Lapsella on oikeus tavata myös muita hänelle läheisiä henkilöitä sekä pitää heihin muulla tavoin yhteyttä mm. käyttämällä puhelinta, lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä tai lähetyksiä. Tätä yhteydenpitoa on lain mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltopaikan tuettava ja edistettävä. Lapsen sijaishuoltopaikkaa järjestet-

täessä on lisäksi huomioitava, että sijoituspaikan etäisyys ei ole esteenä yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin.

Myös Yk:n lapsen oikeuksien sopimuksen 9 artiklan mukaan vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää jos se on lapsen edun vastaista. Saman sopimuksen artiklan 18 mukaan vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa.

Pajarin (2013) mukaan vanhemmat usein pelkäävät menettävänsä lapsensa vanhemmuuden siinä vaiheessa, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Varsinkin sijoituksen alkuvaiheessa yhteyden luominen ja ylläpitäminen vanhempiin vaatiikin erityistä huomiota.

3.2.8 Vanhemman asiakassuunnitelma

Lastensuojelulain 6 luvun 30 § mukaan myös huostaan otetun lapsen vanhemmalle on laadittava hänen tukemisekseen erillinen asiakassuunnitelma. Tarvittaessa suunnitelma on mahdollista laatia yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaissektorin kanssa. Tällaisia tahoja voivat olla mm. päihde- ja mielenterveyssektori.

Lastensuojelun laadun kehittämissuunnitelmassa vuosille 2014 - 2019 nähdään tärkeäksi vahvistaa lastensuojelun velvollisuutta tehdä lapsen vanhemmille oma kuntoutussuunnitelma, varata resurssit sen toteuttamiseen ja huolehtia suunnitelmassa sovittujen tavoitteiden arvioinnista vuosittain. (Lavikainen & Juurikko 2014, 23.) Vanhemmille voi olla epäselvää myös lapsen sijoituksen aikaiset vanhempien oikeudet ja itse vanhemmuus sijoituksen aikana. Vanhemmuuteen liittyvistä odotuksista ja mahdollisuuksista on hyvä puhua lastensuojelussa, jotta vanhempi löytää oman paikkansa työskentelyssä ja vanhemmuusidentiteetin rakentuminen mahdollistuu. (Pitkänen 2011, 95.)

Huostaanottotapahtuma on vanhemmalle hyvin raskas ja elämän romahduttava kokemus. Häpeän, toivottomuuden ja yksinäisyyden tunteet ovat pinnalla ja näköalattomuuden vuoksi voi olla vaikeaa motivoitua hoitamaan omaa elämäntilannettaan. Vanhempaa voisi auttaa se, että hänellä olisi tilanteessa oma tuki, jonka kanssa olisi mahdollista peilata, kuinka ja mistä itselle saisi tukea. Myös Hoikkalan ja Heinosen (2014) selvityksen mukaan vanhemmat kokevat usein jäävänsä yksin, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Vanhempien saama tuki on hajanaista eikä siitä ole selkeässä vastuussa mikään taho.

Lapsen sijoitustilanteessa vanhemmat saattavat kokea toivottomuutta perheen jälleen yhdistymisen mahdollisuuksista. Lapsen sijoitustilanne voi vahvistaa vanhemman sitoutumista omaan kuntoutumiseen tai toivottomuuden vuoksi heikentää motivoitumista yhteistyöhön ja omaan kuntoutumiseen. (Pitkänen 2011, 26.) Myös Hyytisen (2007) mukaan auttamistyön

”MISSÄ ON ÄIDIN TUKI, KUN LAPSET VIEDÄÄN POIS..”:
Romanivanhemman tuen tarve lapsen huostaanottoprosessissa

kannalta ei niinkään tärkeää ole kuitenkaan se, mihin asiakas ei ole motivoitunut, vaan nimenomaan se, mihin hän on motivoitunut, sillä siitä lähdetään liikkeelle. Tätä motivoitumisprosessia varmasti osaltaan auttaisi se, että vanhemmalla on oma asiakassuunnitelma ja ammattihenkilö, joka vastaa siitä.

4 TUTKIMUKSEN ETENEMINEN VAIHEITTAIN

Seuraavaksi tulen käsittelemään tutkimuksen etenemistä vaiheittain. Ensin esittelen tutkimussuunnitelman, jonka jälkeen etenen tutkimuksen tavoitteen, tutkimuskysymyksen, aineiston kokoamisen ja menetelmien valinnan esittelemiseen.

4.1 Tutkimussuunnitelma

Aloin työstämään tutkimussuunnitelmaa heti Romano Mission tapaamisen jälkeen ja esittelin valmiin suunnitelman toukokuulla 2014. Tämän jälkeen tein Romano Missio ry:n kanssa virallisen opinnäytetyösopimuksen ja hain Hämeen ammattikorkeakoululta tutkimusluvan. Luin aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja työstin tutkimuksen teoriaosuutta vuoden 2014 - 2015 aikana.

Romano Missio ry:n toiminnanjohtaja ja lastenkotien johtajat lupautuivat olemaan ns. yhdyshenkilöinä kohderyhmän tavoittamisessa ja motivoinnissa haastatteluihin. Haastattelupaikoiksi ajateltiin tuossa kohtaa parhaiten soveltuvan lastenkodit. Haastatteluajoja sovittaessa kävi kuitenkin ilmi, että kaikki haastateltavat yhtä lukuun ottamatta toivoivat haastattelun tapahtuvaksi omassa kodissaan.

Yhteinen näkemys oli se, että haastattelen erikseen pariskunnat, jotka ovat eronneet ja joiden lapsi/lapset on huostaan otettu. Näin pyrimme välttämään mahdollisten konfliktien syntymisen sekä ehkäisemme kenties käsittelemättömien ja traumaattistenkin asioiden uudelleen esille nostamisen. Tätä seikkaa puolsi myös näkemys siitä, että osapuolilla saattaa olla hyvinkin erilaiset näkemykset huostaan ottoon johtuneista syistä ja erilleen haastatellen saataisiin varmemmin haastateltavan oma ääni kuuluville.

Lastenkoteihin kävin tutustumassa toukokuun 2014 aikana ja näillä käynneillä sovin siitä, kuinka edetään haastateltavien motivoinnissa ja tavoittamisessa. Tapaamisissa sovittiin, että lastenkotien johtajat ovat ensin yhteydessä haastateltaviin ja kysyvät lupaa yhteystietojen vaihtamiseen. Tätä varten tein saatekirjeen (liite 1), josta kävi ilmi yhteystietoni ja tutkimukseni tarkoitus.

Tämä jälkeen sain muutaman puhelinnumeron, mutta olin useaan otteeseen yhteydessä lastenkoteihin elo – lokakuun 2014 aikana, saadakseni lisää haastateltavien puhelinnumeroita. Loput puhelinnumerot sain loka-kuulla 2014, jonka jälkeen pääsin varsinaisesti tavoittelemaan haastateltavia.

4.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää romanivanhempien tuen tarvetta lapsen huostaanottoprosessissa. Romanivanhemmilta ei ole kysytty näin kohdennetusti heidän kokemuksiaan ja tuen tarpeitaan tilanteessa, jossa he ovat joutuneet luopumaan lapsistaan. Minulla on tutkimuksessani yksi päätutkimuskysymys. Haluan selvittää tutkimuksessani sitä, millaiseksi romanivanhemmat kokevat tuen tarpeen lapsen huostaanottoprosessin eri vaiheissa.

4.3 Tutkimusaineisto

Olen rajannut työni niin, että aineisto kootaan Romano Missio ry:n kahdeksan lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhempien haastatteluista. Lukumääräisesti puhuimme arviolta kahdeksasta perheestä, joka tarkoittaa käytännössä noin kymmentä haastateltavaa. Osassa tapauksia lapsi on huostaan otettu isoäidin tai muun sukulaisen luota, jonne lapsi on annettu kasvatettavaksi kulttuurisista syistä johtuen. Isovanhempi tai muu sukulainen saattaa olla myös lapsen ainoa häneen yhteyttä pitävä läheinen. Tällaisessa tapauksessa tavoitteena on haastatella biologisen vanhemman sijaan henkilö, joka on käytännössä lapsen lähivanhempi.

Tutkimukseen ei suunniteltu erityistä kehittämissosiota, koska tutkimuksen tulokset ovat jo sinällään kehittämistyön tulosta. Romano Missio ry ja lastensuojelu saavat tutkimukseni kautta tärkeää tietoa yksiköihinsä sijoitettujen romanilasten vanhempien kokemuksista sekä siitä, millaista tukea heidän vanhemmuutensa olisi tarvinnut lapsen/lasten huostaanottoa edeltäneessä tilanteessa ja mitä sen jälkeen.

Sain haastatteluja varten neljäntoista henkilön puhelinnumerot. Tavoitin heistä puhelimitse jokaisen ja heistä haastattelun antoi kymmenen haastateltavaa. Yksi kieltäytyi haastattelusta ja kolmen henkilön kanssa ei useista yrityksistä huolimatta saatu haastattelua järjestymään. Näiden kymmenen haastattelun saamiseksi soitin 67 puhelua ja lähetin kuusi tekstiviestiä.

Ennen haastattelujen alkua pyysin haastatelluilta kirjallisen luvan haastattelun tekemiselle ja sen nauhoittamiselle. Puhelinhaastattelujen yhteydessä pyysin luvan suullisena, niin että se tallentui nauhalle. Kerroin tässä yhteydessä, miksi haluan nauhoittaa haastattelut, miten tulen nauhoituksia käyttämään, miten niitä säilytän ja miten ne hävitän, kun en niitä enää tarvitse. Kaikki haastateltavat antoivat luvan haastattelun nauhoittamiselle. Tämän lisäksi kerroin haastateltaville ennen haastattelun alkua häivyttävänä mahdollisimman hyvin yksittäisten haastateltavien tiedot, niin että heidän anonymiteettinsä säilyy, eivätkä heidän sanomisensa ole tunnistettavissa lopullisesta tutkimusraportista.

Haastattelut pääsin aloittamaan elokuulla 2014 ja viimeisen haastattelun sain tallennettua helmikuulla 2015. Haastattelujen kesto oli lyhimmillään viisitoista minuuttia ja pisin haastattelu kesti yli kolme tuntia. Haastattelu-

jen keston keskiarvo oli n. puolitoistatuntia. Haastattelujen yhteydessä käytiin myös ns. vapaata keskustelua, jota ei ole analysoitu tässä tutkimuksessa.

Pitkien välimatkojen vuoksi tein kolme haastattelua puhelimitse, niin että puhelimen kaiuttimen kautta tallentui ääni nauhalle. Seitsemän haastattelua tein kasvotusten haastateltavan kanssa. Näistä seitsemästä haastattelusta tein haastattelun asiakkaan kodissa viisi kertaa ja kahdessa tapauksessa haastattelupaikkana olivat lastenkodin tilat. Neljästätoista mahdollisesta haastateltavasta haastattelun antoi kymmenen haastateltavaa, jolloin sain vastausprosentiksi 71 %. Hirsjärven (2010) mukaan aineistoa ei voida kuitenkaan katsoa vähäiseksi, vaikka haastateltavia olisi vain pienehkö määrä (10 - 15 henkeä).

Kymmenestä haastateltavasta oli seitsemän äitiä, yksi isoäiti ja kaksi isää. Käytän haastateltavista naisista koodeja N1-N7 ja miehistä M1-M2. Aineiston ollessa kohtuullisen pieni, (10 haastateltavaa) haluan suojata vastaajien anonymiteettiä käyttäen lainauksissa ainoastaan näitä termejä. Lisäksi muutan suoriin lainauksiin tulevan tekstin kirjakieliseksi samaista anonymiteettiä suojellakseni.

4.4 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on laadullisin menetelmin toteutettava haastattelututkimus. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Niissä pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Täten laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jolle on ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen. Haastattelu suunnataan siis tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2002, 47- 48.)

Hirsjärvi & Hurme (2010) kuvaavat haastattelua metodiksi, jonka tutkimuksen eri osapuolet kokevat yleensä miellyttäväksi. Tutkimusaiheen ollessa hyvin sensitiivinen ja arkaluonteinen, on perusteltua valita metodiksi juuri haastattelu, jossa päästään vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa.

Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2010). Haastattelun myötä mahdollistuu kysymysten tarkentaminen ja näin myös kysymysten parempi ymmärtäminen. Teemahaastattelua käytetään usein myös silloin, kun aihe on arka tai kun halutaan selvittää vähän tunnettuja ja tiedettyjä asioita (Metsämuuronen 2005, 226).

Hirsjärven ja Hurmeen (2010) mukaan teemahaastattelun nimi kertoo siitä, mikä haastattelussa on kaikkein oleellisinta se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluville. Tätä menetelmää puolsi nimenomaan se, että tutkimuksessa haluttiin romanivanhempien henkilökohtaisten kokemusten ääni kuuluville. Lisäksi teemahaastattelun nimellä on se etu, että se ei sido haastattelua kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen leiriin, eikä se ota kantaa haastattelukertojen määrään tai siihen, kuinka syvälle aiheen käsittelyssä mennään. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48.)

Seuraavassa esittelen teemahaastattelun neljä pääteemaa ja niihin liittyvät taustakysymykset, joiden avulla pyrin saamaan vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Taulukko 1. Tutkimuksen pääteemat ja taustakysymykset

Pääteemat			
Perheen tilanne ja tuen tarve ennen huostaanottoa	Perheen kokonaistilanne ja tuen tarve tällä hetkellä	Vanhemman selviytyminen ja hänen saama tuki	Tulevaisuus
Taustakysymykset			
-Millainen tilanne perheessä oli huostaanoton hetkellä? -Millaista tukea sinä/perhe olisitte tarvinneet tilanteessa, jossa lapsi/lapset huostaan otettiin? -Oliko sinulla/perheellä tietoa tarjolla olevasta tuesta? -Haitko	-Kauanko aikaa on lapsesi/ lastesi huostaanotosta? -Kuinka usein olet yhteydessä lapseesi/lapsiisi? -Keneltä koet /koette perheenä tarvitsevanne tukea? -Mistä haluaisit saada tukea?	-Huostaanotto on pitkä prosessi ja iso asia perheessä. Miten olet henkilökohtaisesti selviytynyt lapsesi huostaanoton jälkeen? -Mitä tukea oma vanhemmuutesi tällä hetkellä tarvitsee? -Tiedätkö tarjolla olevasta vanhemmuuden tuesta? -Onko sinulle itsellesi tehty oma asiakassuunnitelma? -Millaista tukea koet saavasi lapsesi/lastesi sijoituspaikan henkilökunnalta?	-Miten sinä voisit vanhempana tukea lapsesi tulevaisuutta ja huomispäivää? -Miten kehittäisit saamiasi palveluita toimivimmiksi? -Mitä muutosta toivot nykyisiin yhteistyökäytäntöihin sijoituspaikan henkilökunnalta? -Mitä muutosta toivot sosiaalisen sektorin puolelle? -Jos sinulla olisi aikasauva, niin miten muuttaisit vanhemmuuttasi tai mitä toivoisit vanhemmuudellesi/ lapsellesi?

<p>sinä/perhe tukea? Jos ei, niin miksi ei?</p>		<p>-Mistä muualta saat tukea? -Millaista tukea toivot lapsellesi hänen sijoituspaikastaan? -Millaisia yhteistyö-käytäntöjä on tällä hetkellä olemassa lapsesi sijoituspaikan kanssa? -Miten sinä ja lapsesi sijoituspaikka voisitte yhdessä tukea lasta?</p>	
---	--	--	--

4.5 Aineiston analysoinnin kuvaus

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tutkitavasta asiasta. Aineiston tiivistämisen kautta pyritään luomaan mielekästä ja selkeää informaatiota hajanaisesta aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Hirsjärvi (2010) puolestaan suosittaa nopeaa aineiston purkua. Hän tuo esille, mm. sen, että heti haastattelujen jälkeen aineisto on tuore ja inspiroi tutkijaa. Lisäksi jos jotain jää epäselväksi on tietoja mahdollista heti selventää.

Tämä huomioiden purin äänittämäni aineiston muutaman päivän sisällä haastatteluista. Näin muistin paremmin myös haastatteluajana kirjaamani merkinnät suhteessa haastattelusta nousseisiin teemoihin. Saamistani haastatteluista litteroitua aineistoa kertyi fontilla 12 yhteensä 32 sivua. Litteroinnin jälkeen hävitin aineiston nauhurista. Litteroituja haastatteluja säilytin henkilökohtaisella muistitikulla sekä paperiversiona lukitussa kaapissa, siihen saakka, kunnes sain koko aineiston raportoitua. Tämän jälkeen hävitin aineiston.

Varsinaisen aineiston analysoinnin aloitin tammikuulla 2015. Hirsjärven mukaan analysointia on kuitenkin vaikeaa tehdä, jollei sitä lue ensin hyvin (Hirsjärvi 2010, 143). Aineiston lukemiseen ja teemoitteluun käytin runsaasti aikaa, käytännössä pari kuukautta. Luin tutkimusaineistoa useaan kertaan kokonaiskuvan saamiseksi ja palasin aineistoon useaan otteeseen opinnäytetyön edetessäkin.

Tutkimusongelmaan etsin vastauksia tutkimuskysymyksen avulla, joko sanoista tai lauseista. Käytin aineiston analyysissä pääosin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri analysointimalliin: aineistolähtöiseen (induktiivinen), teoriasidonnaiseen (de-

duktiivinen) ja teorialähtöiseen analysointimalliin. Aineistolähtöinen analyysi antaa aineiston itsensä kertoa, mitä se pitää sisällään, ja muodostaa sen pohjalta teorian. (Metsämuuronen 2005, 213–214.)

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 136) puhuvat tutkijan käyttämästä induktiivisesta ja abduktiivisesta päättelystä. Induktiivisessä päättelyssä edetään aineistolähtöisesti, kun taas abduktiivinen päättely etenee joidenkin valmiina olleiden teoreettisten johtoideoiden valossa, joita tutkija pyrkii todentamaan aineistonsa avulla.

Tuomen & Sarajärven (2002) mukaan sisällönanalyysia voidaan pitää yksittäisenä metodina ja myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin. Sisällönanalyysilla kerätty aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Järjestettyä aineistoa ei sinällään voi esitellä tutkimuksen tuloksina vaan siitä täytyy kyetä esittämään mielekkäitä johtopäätöksiä.

Robsonin (2001) mukaan voi olla täysin riittävää luokitella aineisto luoden teemoja. Teemojen avulla yritetään selvittää, mitä aineisto kertoo tutkimuskysymysten näkökulmasta. Tutkijalla voi olla käytössään jossain tilanteissa vain yksi kvalitatiivinen aineisto, esimerkiksi sarja haastatteluja nauhoilla tai purettuina auki teksteinä (Robson 2001, 176).

Alasuutarin (1999) mukaan aineistoa ei lähdetä kuitenkaan tulkitsemaan tyhjästä, vaan tutkija tulkitsee sitä aina jostakin lähtökohdasta käsin. Jokaisella on jonkinlainen esiyymmärrys tulkinnan kohteesta ja jonkinlainen odotushorisontti sen merkityksestä.

Oma esiyymmärrykseni ja oletukseni aineistosta olivat muodostuneet mm. aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista ja niiden tuloksista, käymistäni keskusteluista Romano Missio ry:n lastenkotien johtajien sekä toiminnanjohtajan kanssa sekä jo haastattelujen aikana tekemistäni kirjallisista muistiinpanoista. Lisäksi tutustuessani ja kirjoittaessani tutkimuksen teoreettista osiota oli tälläkin merkitystä oman esiyymmärrykseni muodostumisessa aineistoa kohtaan.

Olen tutkimustuloksia analysoidessani käyttänyt päättelyä, joka on ollut pääosin induktiivista eli aineistolähtöistä. Tutkimuksen tekemisen aikana esille tulleet näkemykset ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että analyysiä ja synteesejä tehdessäni olen käyttänyt myös abduktiivista päättelyä. Käytännössä olen jossain määrin pyrkinyt aineistoni avulla todentamaan joitakin valmiina olleita teoreettisia johtoideoita. Tällaisia asioita ovat olleet mm. huostaanottotapahtumaan johtaneet syyt ja romanikulttuurissa meillä olevan muutoksen vaikutus tähän. Näissä kohden voin todeta teorian osin ohjanneen analyysin tekoa.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat.

Pääasiallinen luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko prosessia (Eskola & Suoranta 2003, 210). Keskeisiä pohdittavia eettisiä näkökulmia ovat Kylmän, Pietilän ja Vehviläinen – Julkusen (2002) mukaan tutkimusaihe, menetelmälliset ratkaisut, aineistoanalyysi ja raportointi.

Eettinen ajattelu on tutkimuksen teossa aina hyvin tärkeä ja huomioitava seikka. Kuulan (2013) mukaan eettinen ajattelu on kykyä pohtia sekä omien että yhteisön arvojen kautta sitä, mikä jossain tilanteessa on oikein tai väärin. Tämä vaatii tutkijalta hyvää taustatyötä sekä lähestymistapaa. Myös haastatteluympäristön rauhallisuus on hyvä mieltä etukäteen. Kuula tuo myös esille sen, että lakien ja eettisten normien tuntemus auttaa tutkijaa konkreettisten ratkaisujen tekemisessä, mutta tutkimustyössä tehtävistä valinnoista ja ratkaisuista kantaa kuitenkin jokainen itse vastuun. (Kuula 2013, 21.)

Tutkimuksen tekeminen on siis monelta kannalta katsottuna hyvin vastuullista toimintaa ja eettisiä pohdintoja joutuu käymään läpi tutkimusta tehdessä monessa kohtaa melko laaja-alaisesti. Tämä ja vanhempien kipeät kokemukset huomioiden, joita kysymykset saattaisivat hyvinkin nostaa esille, oli oletettavaa, että tutkijaa auttaisi vanhempien kohtaamisessa hänen aiempi psykoterapeutin ammattinsa. Tutkija oli myös koulutautunut huostaan otettujen lasten vanhempien vertaisryhmänohjaajaksi. Lähtöoletuksena oli, että tämä voisi mahdollistaa haastattelujen ohessa tiedon tarjoamisen kyseessä olevasta vertaisryhmätoiminnasta haastateltaville.

Tavoitteena edellä mainituissa oli se, että haastattelujen esille nostamiin mahdollisesti hyvinkin arkoihin ja osin vaiettuihin asioihin voitaisiin tarjota tukea, eikä ainakaan aiheutettaisi haastatelluille lisäproblematiikkaa nostamalla esille vaiettuja aiheita tarjoamatta mahdollisuutta tai paikkaa niiden käsittelylle.

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu aineiston laadusta. Tässä keskeistä on mm. se, ovatko saadut tallenteet laadukkaita ja onko niiden kuunneltavuus hyvä. Tärkeää on tietää myös saadun aineiston litteroinnin etenemisestä. Onko litterointi tehty samaa kaavaa noudattaen kaikkien haastattelujen osalta sekä se, onko koko saatu aineisto tai vain osa siitä litteroitu. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184-185.)

Tätä tutkimusta varten hankin uuden nauhurin. Tällä pyrin varmentamaan tallentamieni äänitteiden hyvän laadun sekä kuunneltavuuden, joka on merkittävää tavoiteltaessa hyvää aineiston analyysiä. Litterointivaiheessa käytin samaa kaavaa kaikkien haastateltavien kohdalla. Olen litteroinut kaikki saamani aineistonauhoitteet sanasta sanaan, jättäen pois ainoastaan mahdolliset huokaukset ja äännähdykset. Työni laatua ja luotettavuutta olen pyrkinyt ylläpitämään muun muassa sillä, että olen avannut tutkimukseni eri vaiheita ja tekemiäni valintoja mahdollisimman hyvin.

Tutkimuskohderyhmän ollessa pienehkö, olen pyrkinyt varmentamaan mahdollisimman hyvin myös haastattelemieni henkilöiden anonymiteetin säilymisen. Alun perin käytin haastattelemistani naisista koodeja N1-N7 ja miehistä M1-M2. Aineiston ollessa kohtuullisen pieni, haluan suojata vastaajien anonymiteettiä käyttäen lainauksissa pelkkiä lainauksia, jättäen pois myös nämä koodit. Tällä pyrin varmentamaan anonymiteetin säilymistä, niin että myöskään haastatellut paremmin tunteva henkilökunta ei pysty yhdistämään lainausta ja henkilöä. Lisäksi olen muuttanut suoriin lainauksiin tulevan tekstin kirjakieliseksi samaista anonymiteettiä suojeleakseni.

Seuraavaksi tarkastelen syvemmin tutkimukseni reliabiliteettia ja validiteettia. Hirsjärven ja Hurmeen (2010) mukaan tutkijan on pystyttävä dokumentoimaan, miten hän on päätenyt luokittamaan ja kuvaamaan tutkittavien henkilöiden maailmaa juuri niin kuin hän on tutkimuksessaan sen tehnyt. Näitä tekemiäni valintoja olen pyrkinyt tutkimukseni edetessä avaamaan. Tämä on välttämätöntä, sillä tutkijan on kyettävä perustelemaan menettelynsä uskottavasti. Tästä huolimatta toinen tutkija voisi silti päätyä eri ratkaisuihin, ilman, että sitä on välttämättä pidettävä tutkimuksen tai tutkimusmenetelmän heikkoutena.

Aineistoa kvalitatiivisesti analysoidessa päästään lähimmäksi perinteistä reliabiliteetin käsitettä niillä alueilla, jotka koskevat aineiston laatua. Tällöin reliabiliteetti koskee pikemminkin tutkijan toimintaa kuin haastateltavien vastauksia, toisin sanoen sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Tässä on tärkeää myös se, että tulokset heijastavat niin pitkälle kuin mahdollista tutkittavien ajatusmaailmaa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 189.)

Hirsjärvi ja Hurme (2010) viittaavat Kvaleen (1996) jonka mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa validoinnilla pyritään muun muassa tarkistamiseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija ilmaisee avoimesti kantansa ja kertoo, miten vaihtoehtoiset tulkinnat on suljettu pois. Validointia tehdään koko tutkimuksen ajan. Samaiset tutkijat lainaavat myös Corbin & Strausian (1990) ehdottaen, että raportoitaessa tuloksia voidaan validoida viittaamalla sopivissa paikoissa kirjallisuuteen. Työni pohdinnassa ja johtopäätöksissä käyn tähän viitaten keskustelua tulosten ja teorian kesken.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavissa luvuissa esittelen romanivanhempien haastatteluista saamiani tutkimustuloksia. Löysin haastatteluaineistosta viisi pääteemaa sekä useita yläluokkia, joita esittelen seuraavassa tulostaulukossa.

Taulukko 2. Tulostaulukko

Pääteemat	Yläluokat
-Tuki ja tuen tarpeet ennen huostaanottoa	
-Huostaanottoon johtaneet syyt	
-Tuki huostaanoton jälkeen	-Tuki lastenkodilta -Tuki sosiaalisectorilta -Tuki muilta tahoilta
-Tuen tarve tällä hetkellä	-Tuki asiakassuunnitelmasta -Keskustelutuki -Tuki lähisuvulta -Tuki lastenkodilta
-Vanhempien kehittämissuhteet	-Romanityöntekijöiden lisääminen -Romanikulttuurin huomioiminen -Yöpymismahdollisuus -Työntekijöiden koulutus -Muut kehittämissuhteet

Tämän jälkeen esittelen tarkemmin edellä mainitut pääteemat. Näitä olivat tuki ja tuen tarpeet ennen huostaanottoa, huostaanottoon johtaneet syyt, tuki huostaanoton jälkeen ja tuen tarve tällä hetkellä. Käsittelemme erikseen tukea, jota vanhemmat toivoivat, mutta eivät saaneet ja tukea, jota heille tarjottiin.

Vanhemmat toivat haastatteluissa esille myös lukuisia tuen tarpeeseen liittyviä kehittämissuhteita. Esittelen myös nämä jatkossa, koska näen ne merkittävänä tutkimustuloksina ja kehittämissuhteina vanhempien tukemisessa lapsen huostaanotto-prosessin aikana ja sen jälkeen. Tuen huostaanoton jälkeen olen eritellyt tukeen sosiaalisectorilta, tukeen lastenkodilta sekä muualta saatuun tukeen. Tuen tarve tällä hetkellä on eritelty neljään aihealueeseen. Näitä ovat tuki asiakassuunnitelmasta, keskustelutuki, tuki lähisuvulta ja tuki lastenkodilta.

5.1 Tuki ja tuen tarpeet ennen huostaanottoa

Joissakin tapauksissa ongelmat ennen huostaanottotapahtumaa olivat kulumoituneet niin, että vanhempi oli itse hakeutunut mm. turvakotiin. Ennaltaehkäisevinä palveluina oli käytetty myös lastensuojelun perhetyön palveluita, niin että perhetyöntekijä kävi säännöllisin väliajoin asiakasperheen kotona.

Kyllä se meillä kävi se perhetyöntekijä, mutta ei me päästetty sitä meidän elämään, eikä se muutenkaan tuntunut oikein ymmärtävän meitä. Ei siitä ollut oikein mitään apua.

Vanhempien ongelmien ollessa liiallisen päihteidenkäytön puolella oli tukena taas tarjottu omaa tai koko perheen hoitoa.

No olihan siinä välillä selvempiäkin jaksoja ja oltiin me perheenäkin hoidossa.

Tuen tarjonnassa vanhemmille oli eroja, toisaalla oli tarjottu paljonkin apua ja toisaalla taas ei. Esille nousi mm. koko perheen hoidon tarve, johon ei kuitenkaan ollut päästy.

Ehdotin, että saisin mennä sellaiseen paikkaan, missä saisin olla lasten kanssa, että olisi ollut niin kuin kamerat tai työntekijät koko ajan siellä, et ne olisi niin kuin nähneet, miten minä niitten (lasten TS) kanssa pärjään. Mutta heti ne sanoivat, että et sinä sellaiseen pääse.

Romanikulttuuriin usein liitettävä sukurakkaus ja läheiset sukulaisuussuhteet eivät näyttäneet tukevinä useiden haastateltavien kohdalla. Elämäntilanteet olivat niin haastavia esim. päihdeongelmien vuoksi, että toisaalta sukulaisia ei haluttu niihin mukaan tai suku ei tohtinut asioihin puuttua mahdollisten tulevien konfliktien vuoksi.

Lapsuudesta asti olen yksin ollut omien sukulaisten puolelta. Mummoltani sain lämpöä ja henkistä tukea, mutta kun se kuoli, niin minä varmaan silloin jo opin hakemaan vieraalta apua.

Haastattelutilanteissa oli vahvasti läsnä tietynlainen surumielisyyttä, nimenomaan puhuttaessa suhteesta omaan sukuun. Kaivattiin yhteisöllisyyttä ja oltiin surullisia siitä, että ajat ja kulttuuri on muuttunut.

Meinaan, että kun olen yksin vastuussa kaikesta. Minulla ei ole mitään tukea ollut äidistäni tai isästäni, eikä veljestäni. Yksin olen omieni (sukulaisten TS) puolelta.

5.2 Huostaanottoon johtaneet syyt

Huostaanottotapahtumaa olivat edeltäneet hyvin monenlaiset vaiheet aina tapauksesta riippuen. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että lasten huostaanottoon johtaneet syyt olivat samoja kuin valtaväestöllekin tehdyistä tutkimuksista käy ilmi. Näitä olivat mm. vanhemman päihteidenkäyttö ja tai eriasteiset mielenterveydenongelmat, vanhemman vapausrangaistus, perheessä esiintyvä lähisuhdeväkivalta tai nuoren oma itselle vaaraksi oleva käyttäytyminen.

Syynä oli päihteet ja perheväkivalta entisen miehen puolelta. Hän vei kaikki rahat kotoa aineisiin (huumeisiin TS) ja pahoinpiteli minua lasten nähden.

Minulla oli sellainen tilanne, että olin suorittamassa vankeusrangaistusta, niin minun entinen puoliso laittoi sen lapsen lastenkotiin, kun se ei selvinnyt sen kanssa.

Olin ihan masentunut silloin ja meidän käytettiin huumeita silloin kumpikin.

Esille nousi myös kokemus siitä, että kaikille ei vielä kukaan useiden vuosien jälkeen ollut oikein selvää, minkä vuoksi huostaanotto on tapahtunut.

Kyllä minä yritin kysyä ja taas yritin kysyä, että millä perusteilla sinä voit minulta tämän lapsen viedä, niin ei hän (sosiaalityöntekijä TS) puhunut mitään. Minä olen monta vuotta näitä kysellyt, eikä minulla ole vielä kukaan selvillä se syy, että miksi?

5.3 Tuki huostaanoton jälkeen

Useat vanhemmat kuvasivat oman tilanteen huostaanoton jälkeen huonontuneen entisestään. Mitään tukea ei haluttu ottaa vastaan, eikä sitä suurimmalle osalle haastatelluista ollut tarjottukaan. Vanhempien kokemus haastattelujen perusteella oli vahvasti se, että kukaan ei ollut heitä varten.

Mutta sitä minä olen vaan sanonut, että missä on äidin tuki silloin, kun lapset viedään pois.

Niillä vanhemmilla, joilla oli ollut ongelmia päihteidenkäytön kanssa, kertoivat tilanteen luisuneen kokonaan pois kontrollista jopa parin vuoden ajaksi. Elämällä ei siinä kohtaa tuntunut olevan mitään merkitystä. Häpeän kokemukset tilanteen johdosta olivat suuret, elämäntapa oli itsetuhoisaa ja samanaikaisesti oli kuitenkin suuri ikävä lapsia.

Välillä on niitä päiviä, että tuntuu, kun vaan nukahtaisi pois, eikä heräisi enää ollenkaan. Mutta sitten minä muistan, että

minä olen itse kasvanut ilman äitiä ja en halua samaa minun lapsille, että minun on vaan jaksettava.

Se kuilu vaan syveni lasten huostaanoton jälkeen. Kun tuntuu, että nyt ei ole enää mitään syytä miksi elää, että antaa mennä vaan ja meninkin melkein itsemurhaan asti.

Useat haastatellut vanhemmat kertoivat kuitenkin löytäneensä jostakin motivaation hakeutua päihdehoitoon ja saamaan omaa tilannetta paremmalle tolalle.

Sitten minulle tuli niin kuin pohja vastaan ja minä menin itse a-klinikalle. Minä sanoin, että minun on päästävä johonkin hoitoon, että minä en selviä tästä itse.

Haastateltavissa oli myös niitä vanhempia, joilla ei ollut itsellään päihdeongelmia ja he pitivät aktiivisemmin yhteyttä lapsiinsa myös huostaanoton jälkeen. Useampi haastateltava mainitsi löytäneensä apua hengellisyydestä ja vain yhdellä haastateltavalla tässä oli ollut lisäksi vahvana tukena oma suku.

5.3.1 Tuki lastenkodilta

Haastatteluaineistosta nousi merkittävänä esille se tuki, jota vanhemmat kokivat saavansa lastenkodilta. Tällaista oli mm. keskustelutuki vanhemmalle, vanhemman mukaan ottaminen lasta koskeviin keskusteluihin ja päätöksiin sekä vanhemman mielipiteen huomioiminen.

Kaikki asiat pystyi puhumaan reilusti ja sai sanoa mielipiteensä niin kuin se oli. Kukaan ei siitä loukkaantunut.

Myös tuki lastenkodin johtajalta, tuki lapsen omahoitajalta, taloudellinen tuki (yhteiset elokuvat lapsen kanssa, ruokailut yms.) se, että pääsee mukaan lapsen harrastusta seuraamaan ja se tuki, jota vanhemmat kokivat lapsensa saavan annetun sylin ja rakkauden kautta.

Se toinen hoitaja kysyy minunkin mielipidettä ja se tuntuu tosi hyvältä, koska olenhan minä kasvattanut ne lapset päiväs-tä päivään. Asiat voi tehdä niinkin, että minun vanhemmuuttani kunnioitetaan. Siitä tulee hyvä mieli ja se auttaa minua-kin jaksamaan.

Täältä (lastenkodilta TS) minä olen saanut yllättävän paljon tukea ja niin kuin sellaista myötäelämistä.

Lisäksi tuotiin esille lastenkodin kodinomaisuus ja merkittävänä tukena se, että lapsille järjestetään siellä esimerkiksi rippijuhlat. Tarjoilut mietitään tarkkaan, katetaan kauniisti ja lapsi saa itse kutsua paikalle niitä sukulaisia, joita haluaa.

Romanikulttuurin kauniit arvot näkyvät lastenkodissa. Saa syödä kun siellä käy ja ketään ei pöydästä käännytetä. Rippijuhlat ja muut juhlapäivät on aina laitettu kauniisti. Kysytään ketä suvusta tulee ja ne tulijat huomioidaan.

Osa vanhemmista nimesi omaksi tueksi myös sen, että heidän lapsensa saavat terapiasta tukea. Se, että lapset saavat apua vanhempien aiemman tai nykyisen elämäntavan heille aiheuttamiin henkisiin vaurioihin, tuntui huojentavan useiden haastateltujen mukaan myös heidän omaa mieltään. Tämän kuvattiin helpottavan ja auttavan löytämään myös omaa roolia vanhempana muuttuneessa tilanteessa.

Haluan henkisesti olla mukana lapsen elämässä. Hänen kasvussa ja kehityksessään ja antaa sen mitä minä voin antaa. Annan rakkautta ja halaan.

Lastenkotien tarjoaman romanikulttuurin huomioimisen, romanikielen opetuksen ja lastenkodin henkilökunnassa olevien romanityöntekijöiden roolin pitivät erityisen tärkeänä tukena kaikki haastatellut yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta. Vanhemmat kokivat omana tukenaan sen, että vaikka he eivät voi kasvattaa lapsiaan itse, saavat lapset tietoa ja ymmärrystä omista juuristaan ja sitä kautta eväitä rakentaa omaa identiteettiään.

Siellä (lastenkodilla TS) puhutaan romanikieltä ja se on tärkeää. Lapsi rohkeasti sanoo, että minä olen mustalainen ja se tuntuu hyvältä.

On erittäin tärkeätä, että siellä (lastenkodilla TS) on tuettu lasten kulttuurista taustaa ja he saavat ymmärrystä niihin omiin juuriinsa ja siihen, että ovat mustalaisia.

5.3.2 Tuki sosiaalisektorilta

Lastensuojelun puolelta tuki ei ollut tavoittanut haastateltavia. Yleisesti koettiin, että ymmärrys kulttuurisia kysymyksiä kohtaan oli heikkoa, kokonaan väärää tietoa tai kulttuurin merkitystä kokonaisuudessa ei nähty tärkeänä.

Olin kyllä lastensuojeluunkin useampaan kertaan yhteydessä ja sanoin, että auttakaa näitä minun lapsia ja ottakaa nämä huostaan. Nämä voi kuolla joku päivä, kun mies ajaa huummeissa autoa tai hakkaa minut hengiltä. Tähän sosiaalityöntekijä vastasi, että höpöhöpö romanikulttuurissahan nainen on miehelle pyhä.

En minä lastensuojelusta piiristä ole mitään tukea saanut, ei ne ymmärrä tätä meidän kulttuuria.

Vaikka mies ei pahoinpidellyt minua, ne lastensuojelun ihmiset syyttivät, että kyllä ne ovat kaikki mustalaismiehet samanlaisia.

Vain yksi haastatelluista oli kokenut saaneensa tukea lastensuojelusta. Hän kuvasi, että tuki oli hänelle hyvin arvokasta, koska omasta suvusta tukea ei juuri ollut.

Kyllä minun täytyy sanoa, että kyllä nuo on niin hyviä nuo virkailijat minulle olleet. Se oli minullekin tukena se virkailija. Se on niin monta vuotta ollut se tuki, että tuntuu, että oma sisko tai äiti ei ole niin läheinen.

Toinen haastateltava kertoi, että tukea oli tarjottu a-klinikan muodossa, mutta hän ei ollut kokenut sitä omakseen ja tuki oli löytynyt seurakunnan puolelta. Yksi haastateltavista koki lapsen saaman tuen tukena myös itselle. Hän oli saanut taloudellista tukea siihen, että sukulaiset pääsevät tapamaan sijoitettua lasta.

Sitä on nyt niin kuin tuettu, että olisi edes tämän lapsen ympärillä sitä omaa sukua.

Kyllä ne (sosiaaliviranomaiset TS) kysyi, että tarvitsenko minä jotakin tukea, mutta minä sanoin, että en minä mitään tarvitse.

5.3.3 Tuki muilta tahoilta

Hengellisen tuen ja/tai keskustelutuen seurakunnasta mainitsi usea haastateltava. Myös päihdehuollon kautta tukea oli saanut muutama haastateltava. Myös se, että Romano Missio ry:n taustalla ovat kristilliset arvot, oli usealle haastatellulle tärkeä taustatuki.

Siksi ne lapset juuri sinne haluttiinkin, että se on juuri Romano Mission lastenkoti. Siellä huomioidaan kuitenkin se lasten tausta. Lapset on tottuneet rukoilemaan joka ilta ja minä olen itsekkin uskovaisesta kodista lähtöisin, niin siksi se kristillinen tausta merkitsee myös minulle paljon.

Muutama haastateltava mainitsi lisäksi saaneensa tukea ystäviltään ja yksi haastateltava oli löytänyt tukea vertaisen kautta, jonka yhteystiedot oli löytänyt internet sivuston kautta.

Minä en ole saanut tukea lastensuojelulta, enkä lastenkodilta, mutta ystäviltä kyllä ja olen löytänyt myös sellaisen tukihenkilön facebookin kautta.

5.4 Tuen tarve tällä hetkellä

Vanhempien oli ensiksi aika vaikea mieltää sitä mitä tukea heidän olisi mahdollista saada itselle. Keskustelu meni hyvin nopeasti lapsiin ja heidän tuen tarpeisiin. Esille nousi lopulta haastattelujen perusteella joitakin keskeisiä tuen tarpeita. Näitä olivat muun muassa oma asiakassuunnitelma, keskustelutuki, tuki omalle vanhemmuudelle ja tuki omien sukulaisten taholta.

Siis tämänhetkinen tilannehan on se, että kyllähän ne lastenkodilta antaa kaiken sen tuen mitä voi. Tosi paljon tehdään yhteistyötä joka lapsen kohdalla ja samaa linjaa kasvatuksessa vedetään, kun joka lapsi oireilee eri tavalla ja sieltähän se ainoa tuki minullekin tulee. Tällä hetkellä sanon, että tarvitsisin vanhempana tukea. Ihan sellaista, että kun ne lapset kasvaa tuolla (lastenkodilla TS), niin esimerkiksi näiden lasten identiteettikysymysten kanssa.

5.4.1 Tuki asiakassuunnitelmasta

Kysyin haastatteluja tehdessäni sitä, oliko asianosaiselle tehty omaa asiakas- tai kuntoutumissuunnitelmaa lapsen suunnitelman rinnalle. Pyrin kuvailemaan millainen asiakassuunnitelma suurin piirtein on, että saisin mahdollisimman selkeän vastauksen siihen, oliko vai eikö sitä ollut tehty.

Kaikki haastateltavat vastasivat, että heille ei ollut tehty omaa asiakassuunnitelmaa. Jotkut haastateltavat jopa ihmettelivät sitä, että kun ei ole tulevaisuuden suhteen mitään suunnitelmaa, niin yhtään tiedä, minkä kaiken tässä elämässä pitäisi muuttua, että voisi vielä mieltä asuvansa lapsensa kanssa yhdessä jonain päivänä.

Ei meille tehty mitään asiakassuunnitelmaa. Lapsille tehtiin, mutta ei meille. Se minua on kanssa jäänyt harmittamaan, että kun ne ei mitään vastanneet, kun kysyin, että minkä tässä pitää muuttua, että lapset saataisiin takaisin kotiin.

Vanhemman kuntoutumisen kannalta olisi varmasti tärkeää ja motivoivaa se, että hänellä olisi oma asiakassuunnitelma, vaikka lasten kotiinpaluu ei olisikaan ensimmäisenä tavoitteena suunnitelmassa. Vanhemman motivaatiolla voisi nähdä olevan merkitystä myös siinä, kuinka vanhempi jaksaa olla tukena sijoitetulle lapselleen.

5.4.2 Keskustelutuki

Lasten kasvaminen, murrosikään tulo ja muut kasvatukselliset haasteet sekä oma selviäminen muuttuneessa elämäntilanteessa, olivat asioita, joihin keskustelutukea kaivattiin. Toki joukossa oli myös haastateltavia, jotka eivät kokeneet tällä hetkellä tukea tarvitsevansa.

Kyllä itselle tarvitsisi olla sellaista keskustelutukea. kun yksin mieltii näitä, niin välillä tuntuu, että pää hajoaa. Sitä tarvitsisi sellaista ulkopuolista apua. Niin kuin tukea siihen, että voisi mieltii sitä omaakin lapsuutta, että mistä kaikesta sitä itsekin on jäänyt paitsi. Se on vaan niin vaikeata ottaa sitä apua vastaan, kun ei ole itselläkään sitä turvallista vanhempaa ollut.

Muutama vastaaja koki tarvinneensa ja saaneensa tukea oman parisuhteen taholta. Tapahtuneita asioita oli ollut mahdollista yhdessä keskustellen käydä läpi.

Tämä nykyinen mies on ollut miehen malli pojille ja toki tuki minullekin, vaikka en ole helppo ihminen varmaan ollutkaan.

5.4.3 Tuki lähisuvulta

Useat haastatelluista kaipasivat tiivistä sukuyhteyttä ja vaikka tukea omalta suvulta toivottiinkin, tuntui sen saanti käytännössä aika mahdottomalta, joko esim. katkenneiden yhteyksien vuoksi tai romanikulttuurissa tapahtuneen muutoksen vuoksi.

Omaisista minulle ei ole lasten kanssa ole ollut mitään tukea, enkä voi turvautua kehenkään. Eikä ne lapset edes tunne sukulaisiaan.

Tiedätkö kun olen vaan yksin täällä kotona. Ei ole ketään omaa sukulaista lähellä. Se vie ihmisen ihan loppuun se ikävyys, kun et voi omiesi kanssa ajatusta vaihtaa. Ennen oltiin me mustalaisetkin enemmän tekemisissä, mutta ei sitä ole enää nykyään. Nähdään melkein vaan noissa surullisissa tapahtumissa.

Katso, kun vanhat on jo nukkuneet pois ja keski-ikäiset on mitä on, niin miten nämä nuoret yksin, kuka niitä sitten tukee siihen kulttuuriin.

Haastattelujen perusteella vahvistuu käsitys romanikulttuurissa meneillään olevasta tietynlaisesta muutoksesta tai ”rappeutumisesta”. Suku ei kaikkien osalta ole enää niin tukea antava kuin aiempina vuosikymmeninä on ollut ja useat haastatellut kokivat olevansa asioidensa ja elämäntilanteensa kanssa hyvin yksin.

5.4.4 Tuki lastenkodilta

Hyvin monet haastatellut toivoivat edelleenkin tukea lapsen sijoituspaikasta ja olivat hyvin sitä sieltä kokeneet saaneensa. Useat vanhemmat toivat

esille myös tietynlaisen joustavuuden asioiden hoitamisessa, jota olivat saaneet lastenkodilta kokea osakseen.

Pitäisi vielä enemmän osata heitä (työntekijöitä TS) kiittää. Olen usein lapsillekin sanonut, että muistakaa kiittää niitä ihmisiä siellä lastenkodilla, että on meillä niin hyvä palvelu.

Se paikkakin on niin miellyttävä ja se henki siellä on hyvä. Lapsi tuntee turvallisuutta kun se on niin kodinomainen paikka ja siellä on romanityöntekijöitä. Se auttaa minuakin ja olen tyytyväinen.

Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että vanhemmat eivät osanneet odottaa tai eivät ymmärtäneet heille kuuluvankaan lastensuojelun puolelta muuta kuin esimerkiksi taloudellista tukea.

Kyllähän ne sieltä (lastenkodilta TS) kaiken tuen antaa mitä voivat ja tosi paljon tehdään yhteistyötä lasten kohdalla ja samaa linjaa vedetään kasvatuksessa ja sieltähän se kaikki tuki tulee niin kuin minullekin.

5.5 Vanhempien kehittämissuhteet

Vanhemmilla oli esittää ilahduttavan paljon erilaisia kehittämissuhteita. Näitä olivat mm. romanityöntekijöiden määrän lisääminen lastenkoteihin, romanikulttuurin huomioiminen lasten arjessa- ja sijoituspaikan valinnassa, vanhempien mahdollisuus yöpyä lasten kanssa heidän sijoituspaikassaan sekä lastenkotien henkilökunnan kouluttaminen ajankohtaiseen tietoon päihdeongelmista ja niiden hoitoprosesseista. Avaan seuraavaksi näitä teemoja enemmän.

5.5.1 Romanityöntekijöiden lisääminen

Yhtä lukuun ottamatta kaikki vanhemmat nimesivät tärkeäksi kehittämissuhteeksi sen, että romanityöntekijöiden määrää lisättäisiin niin lastenkoteissa kuin myös lastensuojelun puolella. Tämän koettiin tuovan mm. apua molemminpuoliseen ymmärrykseen tilanteessa, jossa joudutaan päättämään lapsen huostaanottoprosessiin.

Ei me mitään omia palveluita tarvita, mutta olisi niin tärkeää, että näissä asioissa olisi läsnä ihminen, joka ymmärtää tämän meidän kulttuurin. Meissä on itsessään paljon vikaa, kun monet eivät tahdo, että tätä kulttuuria avataan. Minä näen sen tärkeänä. Pitäisi olla samasta kulttuurista tukena ihminen, että puhuttaisiin niin kuin samaa kieltä.

Muutammat vanhemmat toivat haastatteluissa esille romanitaustaisten työntekijöiden lisäämisen lisäksi myös ns. vertaistaustan omaavien työntekijöiden lisäämisen tarpeen.

Sinne tarvittaisiin lisää työhön sellaisia ihmisiä, jotka ovat itse kokeneet tämän saman ja selvinneet siitä.

5.5.2 Romanikulttuurin huomioiminen

Romanikulttuurin huomioimista lasten arjessa arvostettiin ja kaikki vastaajat toivoivat, että jatkossakin lasten kulttuurista huomioitaisiin ja lapset saisivat ainakin perustiedot romanikulttuurista. Erityisen tärkeänä nähtiin se, että lapsen omahoitaja olisi romani. Myös työvuorossa olevien tunti-työntekijöiden osalta vanhemmat toivoivat samanlaisia yhtenäisiä pelisääntöjä kasvattamisessa kuin vakinaisten työntekijöiden kohdalla.

On hyvä miettiä ketä tänne (lastenkotiin TS) otetaan työntekijöiksi. Kulttuurin säilyminen on tärkeää. Lapsen oma työntekijä saisi olla aina romani. Sitä vartenhan tämä on romanilastenkoti. Tapakulttuuria ei opeteta, vaan se opitaan elämällä. Siksi tarvitaan romanityöntekijöitä.

Pitäisi olla myös tuntityöntekijöiden kanssa selkeät ja yhtenäiset pelisäännöt, koska lapset vedättää niitä minkä ehtivät.

Muutamien haastateltavien mielestä oli hyvä vielä nykyistä tarkemmin pohtia lastenkotiin sijoitettavien lasten sukutaustoja suhteessa siellä jo oleviin sekä miettiä, kuinka lapset ylipäänsä sopivat keskenään yhteen kulttuurisessa mielessä. Tätä perusteltiin mm. sillä, että toisilla sijoitettavilla lapsilla saattaa olla sijoitusvaiheessa paljonkin kokemusta mm. seurustelusta tai muutenkin vapaampi kasvatus, kun taas lastenkodissa jo olevilla kasvatus on saattanut olla kulttuurisesti tiukemmin määriteltyä ja säädeltyä.

Yksi asia on se, että miten vanhat lapset huomioidaan, uusia lapsia sijoitettaessa. Ketä lapsia mistäkin suvusta tulee, että ei riitä, että katsotaan sukujen väliset asiat, vaan tulevien lasten käytöstavatkin ja kokemusmaailma.

5.5.3 Yöpymismahdollisuus

Useiden haastateltavien mielestä olisi tärkeää myös se, että mahdollistettaisiin yöpymiset lastenkodilla siinä tilanteessa, kun lasten ei ole mahdollista vierailta yötä vanhempinsa luona.

Sitä minä toivoisin, että täällä voisi yöpyä viikonloppuisin, vaikka yhden yön. Vois nukkua omien lasten kanssa, lapset varmaan tykkäisi siitä. Sitä oppisi taas olemaan paremmin

lasten kanssa. Sitä jotenkin vieraantuu, kun ei nuku niitten kanssa.

Minun mielestäni olisi tärkeää ottaa käyttöön erillinen huone tai asunto, johon vanhemmat voisivat tulla viikonlopuksi tai viikoksi kylään lapsensa luokse. Olisi niin kuin sellainen oma tila, jossa vanhemmat voisivat olla lasten kanssa perheenä yhdessä.

5.5.4 Työntekijöiden koulutus

Muutamit vastaajat toivoivat työntekijöille riittävää koulutusta ja osaamista päihdesektorilta, sekä valtaväestön työntekijöille riittävää osaamista romanien tapakulttuurista. Huolta kannettiin siitä, miten voisi turvallisesti tavata lapsiaan, vaikka ei ole vielä kokonaan saanut päihteidenkäyttöä lopetettua.

Niiden hoitajien pitäisi ymmärtää mitä on olla opiaattikäyttäjä, että sitä ei useinkaan pysty lopettamaan tuosta vaan. Että ne ymmärtäisivät mikä se hoitopolku on. Siinä on pakko näkyä positiiviset seulat, että pääsee korvaushoitoon ja silti samanaikaisesti on tarve lapsen nähdä vanhempansa ja vanhemman lastansa.

5.5.5 Muut kehittämissuositukset

Muina kehittämissuosituksina muutamit haastatellut toivoivat mm. sitä, että vanhempia otettaisiin enemmän mukaan lapsen arkeen kasvatuksellisesti mielessä ns. oikea-aikaisesti, eikä jälkikäteen, kun tapahtumat ovat jo ohitse. Toivottiin myös sitä, että mahdollisuuksien mukaan toimittaisiin lastenkodin arjessa niin kuin kodinkin arjessa on hyvien rutiinien osalta toimittu.

Kyllä minä ymmärrän, että ei se aina voi onnistua, kun niitä lapsia on siellä niin paljon, mutta että tärkeimpien asioiden kohdalla ja että ne puhuisi siellä lapsille minusta.

Lisäksi muutamit haastateltavat toivat esille, että ennen kuin lapsi huostaan otetaan, tulisi vanhemmille antaa kotiin paljon enemmän tukea kuin mitä he itse olivat omissa prosesseissaan saaneet. Tätä kehittämistoivetta varmasti osataan tukea myös uusi lastensuojelulaki sekä lastensuojelun laatusuositukset.

Minun mielestäni pitäisi ensiksi antaa kotiin niin paljon tukea kuin tarvitsee ja sen jälkeen alkaa vasta harkitsemaan niitä muita toimenpiteitä.. et ei saisi heti alkuun ottaa lapsia pois.

Vanhemmat toivat esille myös sitä, että sekin on yhteistyötä, että he jakavat omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan lastenkodin henkilöstölle liittyen toiveisiin siitä, miten ja mitä huomioiden yhdessä kasvatettaisiin sinne sijoitettuja lapsia.

Minä ajattelen, että sekin on tärkeätä, että minä jaan sinne lastenkodille päin näitä minun tuntemuksia ja kokemuksiani lapsista ja näistä kulttuurisista kysymyksistä, niistä täytyy olla yhteiset sävelet, että miten puututaan ja miten rajataan.

5.5.6 Vanhempien toiveet lapsille

Vanhemmat toivoivat kauniita asioita lapsilleen heidän tulevaisuutensa osalle. Tällainen toive oli esimerkiksi se, että olisi itse saanut olla vanhempiensa kasvattama ja saanut sen myötä erilaisen lapsuuden. Tämän avulla olisi ollut enemmän antaa vanhemmuutta myös omille lapsille. Lasten toivottiin useissa tapauksissa löytävän hengellisen vakaumuksen ja suuri toive oli myös se, että lapsen ei tarvitsisi koskaan vankilan ovea avata ja että he kävisivät koulua ja saisivat itselle ammatin, vahvan identiteetin sekä onnellisen elämän.

Lapsilleni toivon, että niistä tulisi yhteiskuntakelpoisia aikuisia ja eikä koskaan tarvitsisi vankilan ovea avata ja että ne löytäisi Taivaan isän ja saisivat sellaisen normaalin ja rauhallisen elämän, jonka vain sitä kautta voi saada.

Kun voisi, niin eläisi itse eri tavalla ja tekisi erilaisia valintoja, että lapset eivät olisi joutuneet kokemaan tällaista.

Toivon, että minun lapsi saisi olla onnellinen ja löytäisi elävän suhteen Jumalaan ja saisi elämään tarkoituksen sitä kautta ja ymmärtäisi mitä varten täällä ollaan ja eletään.

Tapauksissa, joissa sijoitettuna oli useampia lapsia, vanhemmat toivoivat sisarusten pitävän yhteyttä myös lastenkoti ajan jälkeen.

Minä olen lapsille sanonut, että kun minusta aika jättää, niin teillä on vaan toisenne, että pitääkää yhteyttä.

Minä rukoilen niitten (lasten TS) puolesta, että niistä olisi aina tukea toisilleen.

6 POHDINTA

Lastensuojelun laatusuosituksissa (2014) nostetaan esille yhtenä tärkeänä aiheena asiakkaalle tarjottavan tuen räätälöinti asiakkaan tarpeisiin nähden. Lastensuojelun laadun kehittämissuunnitelmassa vuosille 2014-2019 nostetaan esille kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen. Tämän nähdään vahvistavan lasten, nuorten ja vanhempien osallisuutta ja kuulemista palvelujen kehittämisessä.

Samassa suunnitelmassa on tavoitteena vahvistaa lastensuojelun velvollisuutta tehdä lapsen vanhemmille oma kuntoutussuunnitelma, varata resurssit sen toteuttamiseen ja huolehtia suunnitelmassa sovittujen tavoitteiden arvioinnista vuosittain. Lastensuojelun asiakkaana olevan perheen vanhemmille tehtävää omaa suunnitelmaa kannatetaan muun muassa siksi, että lapsen huoli biologisista vanhemmista on usein suuri ja että yhdeltä taholta tehty kuntoutussuunnitelma myös vanhemmille edistäisi esimerkiksi huostaanotto-prosessissa tiedon kulkua ja perheen yhdistämisvelvoitteen toteutumista paremmin. (Lavikainen & Juurikko 2014, 23.)

Edellä mainitun kaltaista tukea toivoivat myös haastattelemi romanihenkilöt. Vanhemmat kokivat itselle saamansa tuen vähäiseksi ja pirstaleiseksi, ja tieto siitä, kuka heidän asiaansa hoitaa jäi epäselväksi. Sama tulos tuli esille Hoikkalan ja Heinosen (2014) selvityksessä, jonka mukaan vanhemmat kokevat usein jäävänsä yksin, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Vanhempien saama tuki on hajanaista eikä siitä ole selkeässä vastuussa mikään taho.

Lisäksi yhdellekään haastattelemistani vanhemmista ei ollut tehty omaa kuntoutussuunnitelmaa. Tämä tieto on huolestuttava ja sen voi nähdä osaltaan heikentävän vanhemman motivaatiota kuntoutua ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä hänen sijaishuolto- paikassaan.

Tiedon lisääminen ja huostaanottoon johtaneiden syiden selkeä puheeksi ottaminen olivat asioita, joita jotkut haastateltavat edelleen pohtivat. Heistä tuntui vaikealta se, että he eivät tieneet minkä elämässä pitäisi muuttua, jotta olisi mahdollisuus saada lapsi takaisin. Lisäksi useilla haastatelluilla oli edelleen, useita vuosia tapahtuneen jälkeen epäselvää se, mitkä asiat olivat syynä lapsen huostaanottoon.

Erityisesti haastattelemi vanhemmat toivoivat sosiaalityöntekijöiden rinnalle työntekijöiksi romanitaustaisia henkilöitä, jotka voisivat ymmärtää heidän kulttuuriaan ja kokemuksiaan. Muun muassa kulttuuritaustan huomioiminen, omien asiakassuunnitelmien puuttuminen ja kokemusasiantuntijoiden

antuntijuuden hyödyntäminen olivat siis seikkoja, joihin romanivanhemmat toivoivat parannuksia.

Teemaan liittyvää aineistokartoitusta tehdessäni löysin ainoastaan yhden opinnäytetyön (Stenroos 2014), jossa oli haastateltu kolmea romanitautista henkilöä, heidän kokemuksistaan lapsen huostaanottotapahtumaan liittyen. Tämän löytämäni tutkimuksen johtopäätöksissä nousi esille samainen kulttuuritaustan huomiotta jättäminen tai ymmärtämättömyys valtaväestön työntekijöiden osalta kuin omassa tutkimuksessani. Haasteet olivat liittyneet enimmäkseen tapakulttuuriin, eivät niinkään itse lastensuojelun prosessiin. Kukaan Stenroosin haastateltavista ei ollut kokenut tarvetta nostaa esille itse lastensuojelun prosessia eikä kukaan heistä ollut kokenut, että lastensuojelun tukitoimet heidän perheelleen olisivat olleet turhia, tai ettei heillä olisi ollut lastensuojelun tarvetta. (Stenroos 2014, 33.)

Frondelius-Kindströmin (2014) haastattelussa pitkän linjan lastensuojelutyön uranuurtaja Sirkka Rousu toteaa, että palvelujärjestelmämme toiminta ei ole kehittynyt riittävästi ja sijaishuollossa elävät lapset ja heidän biologiset vanhempansa saavat edelleen liian vähän tukea. Rousun mielestä on myös käsittämätöntä, että vasta 2000-luvulla on alettu tukea huostaan otettujen lasten vanhempia vertaisryhmätoiminnan kautta. Rousu toivookin vertaistuen yleistyvän ja toteaa, että myös avohuollossa ennaltaehkäisevässä työssä tulisi olla tarjolla organisoitua, tuettua ja valmennettua kokemusasiantuntijuutta.

Tällaista vertaistuellista tukea oli hyvä kehittää myös romanivanhempien osalle heidän kulttuuritaustansa huomioiden. Tutkimukseni kautta piirtyi selkeästi esille myös se, että suurin osa haastatelluista, muutamaa vanhempaa lukuun ottamatta, kokivat saavansa hyvin paljon tukea omaan elämäänsä lastenkotien henkilökunnalta ja kokemukset tuen saannista lastensuojelun tai vertaistuen puolelta olivat liki olemattomat.

Toki on hienoa, että tukea oli saatu edes lastenkotien kautta, mutta ensisijaisesti lastenkodin vastuulla on kuitenkin tuki lapsille ja tuen vanhemmille tulisi tulla lastensuojelun tai aikuissosiaalityön puolelta. Lastensuojelun ammattilaisten vastuulla on kuulla ja nähdä myös vanhempien tuen tarve. Lastensuojelulaki sisältää lisäksi lähtökohdan vanhempien kanssa tehtävästä suunnitelmallisesta työstä sijoituksen aikana.

Tutkimukseni perusteella lasten vanhempien kanssa tehtävä työ oli jäänyt hyvin vähäiseksi ja siihen olisi varmasti hyvä panostaa nyt, kun se uuden lastensuojelun laatusuosituksenkin mukaan on hyvin ajankohtaista ja yksi painopistealueista.

Romanikulttuurissa meneillään oleva muutos näyttäytyi hyvin vahvasti tämän tutkimuksen tulosten kautta. Omasta suvusta ei välttämättä saada enää tukea samalla tavalla kuin menneinä vuosikymmeninä. Pääteet ovat tänä päivänä tulleet osin myös romaninaisten elämään. Lapset joutuvat yhä enemmän myös romanikulttuurin keskellä huostaanotetuksi päihdeongelmien vuoksi. Pääteet rappeuttavat osaltaan elämistä kulttuurin arvojen

mukaan ja näyttävät haastateltavien mukaan tuovan mukanaan myös sen, että suku ei välttämättä uskalla puuttua asioihin ja ottaa lapsia kasvatettavakseen, kuten on ollut tapana menneinä vuosina. Myös Nymanin (2013), Jeskasan (2014) sekä Luttinen, Pasma & kumppaneiden (2007) mukaan romanikulttuurissa on meneillään muutos, joka käytännössä on alkanut näyttäytymään viime vuosien aikana jonkin verran yhteisöllisyyden vähentymisenä ja osa romaneista on syrjäytynyt liki kokonaan omasta yhteisöstään. Haastateltavien joukossa näkyi myös ylisukupolvisuuden ja ns. huono-osaisuuden ilmiöitä. Tämä näyttäytyi niin, että vanhempi itsekkin oli saattanut kasvaa lapsuutensa lastenkodissa vanhempien ongelmista johtuen, eikä kasvatusta romanikulttuurin ollut täysimittaisesti saatu. Myös yhteys omaan sukuun oli heidän osaltaan jäänyt heikoksi tai sitä ei ollut juuri lainkaan.

Tärkeä tutkimuksen kautta esille noussut seikka oli myös valtaväestön tietämättömyys romanikulttuurista. Tietämättömyys ja väärät luulot romanikulttuurista olivat aiheuttaneet joissakin tilanteissa tuen saannin eväämistä. Suoranainen tietämättömyys, epäselvyys tai luuloihin perustuva tieto suvun tuesta ongelmatilanteissa, miehen ja naisen rooleista ja asemasta yhteisössä tai niiden yleistettävyyden koskemaan kaikkia sukuja olivat muun muassa seikkoja, jotka olivat joissakin tilanteissa aiheuttaneet jopa vanhemman tuen eväämisen.

Tutkimukseni perusteella näihin edellä mainittuihin seikkoihin olisi ehdottomasti kiinnitettävä huomiota sosiaalisektorin henkilökunnan koulutuksissa. Esille olisi myös tuotava tosiasioita ja faktatietoa romanikulttuurista sekä meneillään olevasta muutoksesta ja syistä, jotka ovat siihen johtaneet.

Samaan asiaan ottaa kantaa Lastensuojelun keskusliiton hallituksen puheenjohtaja, Pentti Arajärvi kirjoituksessaan Romano missio ry:n internet-sivuilla. Hän toteaa romanikulttuurin tuntemuksen edistämisen olevan hyvin tärkeää opetus-, sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten sekä muiden toimijoiden piirissä. Tärkeänä Arajärvi näkee myös romanitaustaisten työntekijöiden kouluttamisen ja palkkaamisen yhteiskunnan eri aloille papeista poliiseihin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni haastatteluteemat olivat hyvin sensitiivisiä ja tunteen suurta arvostusta niitä vanhempia ja isovanhempia kohtaan, jotka rohkeasti avasivat elämäntapahtumiaan ja antoivat minulle haastattelun. Haastattelujen aikana kävimme läpi koko huostaanottoon johtaneiden tapahtumien sarjan ja luonnollisesti tämä ei aina ollut haastateltaville helppoa. Haastateltavien esille nostamat, väliin hyvin kipeätkin elämänkohtalot elivät haastattelijan mielessä pitkän aikaa. Koen, että nämä haastattelut opettivat minulle hyvin paljon siitä, miltä tuntuu luovuttaa oma lapsi toisen huollettavaksi. Kuulin ja opin monenlaista myös romanikulttuurista ja sen murrosvaiheista sekä sain kokea haastatteluja tehdessäni romanikulttuurin kaunista vieraanvaraisuutta. Jokaiselle talossa, johon sain astua, haluttiin vieraalle tarjota syötävää ja juotavaa.

Jaoin haastateltaville heidän halutessaan tietoa huostaan otettujen lasten vanhemmille suunnatuista vertaisryhmistä ja toin esille asioiden jatkokeskittelyn mahdollisuudesta psykoterapeuttisin keinoin. Näin toimien pyrin huomioimaan haastattelun herättämiä eettisiä näkökulmia vieläkin laajalaisemmin.

Jälkikäteen katsottuna näen, että haastattelut olivat oikea tapa saada romanivanhempien ääni tutkimuksessani kuuluville. Sydäntäni jäi erityisesti lämmittämään erään äidin terveiset, kun olin haastattelun päättyessä lähdössä kotimatalle. Hän sanoi: *”pidä huolta ittestäs ja jos liikut täälläpäin, niin tänne voit aina tulla yöksi”*. Näihin sanoihin kulminoituu jotain romanikulttuurin aidoimpia ja kauneimpia asioita eli välittäminen ja vieraanvaraisuus, jota sain kokea osakseni valtaväestönkin edustajana.

Pitkäsen (2011) tutkimuksen mukaan lapsisensitiiviselle vanhemmuustyölle ja rinnakkaisen vanhemmuuden tukemiselle tulee rakentaa oma tilansa osana sijoituksen aikaista työskentelyä. Lastensuojelun ammattikäytäntöjä on kehitettävä niin, että vanhempien tuen saaminen varmistetaan lapsen sijoituksen aikana ja lastensuojelun vastuulla on huolehtia myös vanhempien tukemisesta. Kuntoutuminen edellyttää monialaista yhteistyötä ja oikeanlaisia palveluita, jotka vastaavat vanhemman tarpeisiin.

Oman tutkimukseni perusteella voin todeta, että romanit ovat erityisryhmä, jotka tarvitsevat edellä mainittujen palvelujen rakentamisessa lapsisensitiivisen vanhemmuustyön lisäksi myös kulttuurisensitiivistä työotetta. On arvokasta kehittää niitä tukitoimia, joiden avulla romanivanhemmat saadaan tukemaan lapsensa kasvatusta siinäkin tapauksessa, että lapsi ei asu heidän luonaan. Tämä edistää myös lapsen oman kulttuurisen identiteetin kehittymistä ja sitä kautta antaa lapselle vahvemmin mahdollisuuden löytää ja valita oma paikkansa yhteiskunnassa. Tähän sijoitettu lapsi tarvitsee tukea myös omalta vanhemmaltaan ja silloin, kun vanhempi ei

omasta elämäntilanteestaan johtuen täysipainoisesti tähän pysty, tulee yhteiskunnan tukea vanhempia tässä tehtävässä.

Jatkotutkimushaasteena esitän tutkittavaksi esimerkiksi sitä, kuinka tässä tutkimuksessa esille nousseet valtaväestön ja sosiaalisektorin puolelta tulevat vanhempien kohtaamat asenteet ja ennakkoluulot vaikuttavat romanilapsen identiteetin kehittymiseen. Samaistuvatko lapset jollain tavalla hyljeksittyyn vai arvokkaasti kohdeltuun vanhempaan? Miten tämä vaikuttaa lapseen? Kantaako romanilapsi tämän johdosta häpeän stigmaa elämässään ja mitä tämän asian eteen olisi tehtävissä?

7.1 Loppusanat

Tämä tutkimus ei olisi tullut mahdolliseksi ilman niitä vanhempia ja isovanhempia, jotka jakoivat tietonsa ja ajatuksensa tämän raportin käyttöön. Olen hyvin kiitollinen siitä, että he kokivat tutkimusaiheen tärkeäksi ja halusivat haastattelun muodossa kertoa kokemuksistaan ja osallistua tutkimukseen.

Lapsen oikeuksien sopimuksen esitteen 23 kohdan mukaan lapsen vanhemmilla on yhdessä vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Heidän tulee toimia lapsen parhaaksi. Valtion ja kuntien täytyy tukea vanhempia tässä tehtävässä.

On hienoa ja romanivanhempia sekä lapsia kunnioittavaa, että tämä edellä mainittu kohta löytyy lapsen oikeuksien sopimuksen esitteenä myös romanikielillä. ”Kentosko phurniden hin tsetanes angnaaliba kentosko barjibosta ta tšihko aahhibosta. Leen mote te tšeerel butti kentosko fendideske. Themmes ta thaanen mote te džoraven phurniden aro dai buttia.” (Romanikielinen LOS-esite)

Vanhemmat tarvitsevat kasvatustehtävässään rohkaisua ja tukea. Kuten eräs haastateltava, jonka tilanne on perheen osalta jo parempi, koki tärkeäksi saada sanoa tuen sanoja niille vanhemmille, joilla huostaanottotapah-tuma on vielä lähellä.

Haluan sanoa niille, joilla lapsi on juuri huostaan otettu, että pitää vaan tehdä kovasti töitä ja ensikädessä se kaikki lähtee kuitenkin itsestään käsin. Se viranomaisten syyttäminen ei auta mitään. Jos me ei mitään väärää tehdä, niin ei meiltä lapsia viedäkään. Ja en minä vielä koskaan ole kuullut, että niitä kenenkään lapsia on huvikseen viety.

Kokonaisuutena voin todeta, että näen välttämättömänä kuulla huostaan otettujen lasten vanhemmille suunnattujen palveluiden kehittämistyössä romanivanhempien kokemuksen ääntä. Ilman sitä kehittämistyö ei suuntau-tu tarkoituksenmukaisella tavalla.

Svenssonin (2014) runo kuvaa hyvin niitä tunteita ja tunnelmia sekä motivaatiota, sitä mielen maisemaa missä vanhemmat liikkuvat haastattelujen aikana.

TOIVO, LASTENSUOJELUN RISTIRIITAISIMPIA TYYPPEJÄ

Toivosta ei uskalla edes puhua.
Toivo on tärkeä, tärkeämpi kuin tuhat tukitoimea.
Toivon menettäminen on vaarallista.
Toivon ylläpitäminen pelottavaa.

On uskallettava silti.
Toivon mukana kulkee huomiset, tulevat.
Ilman Toivoa on vain menneet, surkeat ja kaivattavat.

Jotta jaksaa, on pakko pitää Toivoa hengissä. Ruokkia, vaatetta, ulkoiluttaa. Aina ei jaksa huolehtia itsestäni, mutta toivo on pidettävä hengissä. Jos toivo katoaa, en jaksa vanhempana tai edes ihmisenä. Niinpä itsestäni huolehtimisen sijaan huolehdin Toivosta, pidän sitä hengissä vaikka väkisin. Jos ei muuten suostu, niin halpojen hymyjen hengityskone, tyhjillä sanoilla letkuruokinta, pakkohoitoa lainatuilla positiivisuuksilla.

Samalla Toivo on pelottavin kaikista seuralaisista. Jos se osoittautuu vääräksi, se voi helposti tönäistä kuiluun yhdellä sormella, henkäyksellä, katseella. Siksi Toivoa ei uskalla oikein pitää esillä. Sitä ei uskalla puhua, edes itselle. Olla ajattelematta ja samalla huolehtia. Toivoa pitää suojella niin monelta asialta. Ei saa antaa sen kuulla tai nähdä kaikkea. Eikä varsinkaan antaa sen hengailta väriä tyyppeiden kanssa. Huonossa seurassa se hukkaisi itsensä ja saattaisi muuttua Turhaksi tai Epäksi, ja niiden elättämiseen minulla ei ole varaa.

Huostaan otettujen lasten vanhempien kokemuksellinen tieto on arvokasta ja ansaitsee tulla kuulluksi. Romanikielen kiitos kuuluu teille kaikille haastattemilleni, jotka sain kohdata. Baarkiba!

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Anttonen, R. 2009. Manne takaraivossa. Ennakkoluulot ja syrjintä suomalaisten romaniyrittäjien kokemana. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.

Blomerus, S. 2006. Vantaan kaupunki. Romanilapsi kotona, päivähoitossa ja koulussa. Vantaan sosiaali- ja terveysvirasto. Vantaan kaupungin kirjapaino.

Frondelius-Kindström, S. KASPER. Suomen Kasvatus - ja perheneuvontaliiton jäsenlehti. 1-2/2014.

Eccr. European roma rights centre. <http://www.errc.org/article/errc-director-robert-kushen-speaks-to-euobserver-roma-rights-still-neglected-in-the-eu/3910> viitattu 1.4.2015

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6 painos. Tampere. Vastapaino.

Friman-Korpela, S. 2014. Romanipolitiikasta romanien politiikkaan. Poliittisen asialistan ja toimijakonseption muutos 1900-luvun jälkipuoliskon Suomessa. Jyväskylän Yliopisto. Väitöskirjatyö.

Friman-Korpela, S. 2004. Suomen romanit, Finitiko romaseele 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2004:2. Kirjapaino Keili Oy. Vantaa.

Grönfors, J. & Viljanen, A-M. 2009. ”Ai tää lastenkodin lapsi”- Selvitys 16 Mustalaislähetyksen lastenkodeissa 1960-80-luvuilla eläneen romanin sijoittumisesta romaniyhteisöön ja suomalaiseen yhteiskuntaan. 4-M Oy. Jyväskylä.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. University Press.

Hoikkala, S. & Heinonen, H. 2013. Samalla puolella? Näkökulmia perheiden jälleen yhdistämiseen lastensuojelussa. Lastensuojelun keskusliitto.

Hyytinen, R. 2007. Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Helsinki. Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Jeskanen, I. 2014. Romaninaisena vankilassa. Naisten vuoro –projektin selvitys. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 1/2014.

Kujala, V. 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki. Sininauhaliitto.

Kuula, A. 2013. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Hansaprint Oy.

Kylmä, J., Pietilä, A-M., & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Terveyden edistämisen etiikan lähtökohtia. Teoksessa. Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. Terveyden edistämisen uudistuvat työmenetelmät. WSOY. Helsinki.

Laiti, M. Romano Boodos. Yhteiskuntaa palveleva erikoislehti. 3/2011.

Lavikainen, M., Puustinen- Korhonen, A., ja Ruuskanen, K. (toim.) 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Lavikainen, M., Juurikko, A. (toim.) 2014. Toimiva lastensuojelu - toteuttamissuunnitelma vuosille 2014–2019. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:19.

Lehtinen, P. KASPER. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton jäsenlehti. 1-2/2014.

Luttinen, K., Pasma, J., Huttu, H., Lieppinen, M-L., Vihtkari, M., Pääkkönen, E-L., Lindberg, L., Lindgren, H. 2007. Vast Vastensa. Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. KalevaPrint.

Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki. Edita.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummerus.

Mustajärvi, S. 2008. Perhetyöhön sitoutuminen. Lastensuojelun perhetyön asiakkaana olevien vanhempien, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia. Tampereen Yliopisto. Sosiaalipolitiikan sosiaalityön laitos. Pro gradu – tutkielma.

Määttä, M. Yhteiskuntapolitiikka 2006:6.

Nyman, T. 2012. Naiset murroksessa. Romaninaiset Vanajan vankilassa. Diak Etelä. Järvenpää sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Pajari, M. 2013. Kadonnutta vanhempaa etsimässä. Ajatuksia ja kokemuksia hyvästä käytännöstä kadonneen vanhemman yhteydenotto-prosessissa. Saarijärven Offset Oy.

Perinteet murtumassa. Osoitteessa:

<http://www.romanit.fi/viranomaisille/sosiaali-ja-terveydenhuolto/lastensuojelu/perinteet-murtumassa/> viitattu 12.4.2015

Pitkänen, M. 2008. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisen-siaatintutkimus. Marginalisaatiokysymysten erikoisala. Yhteiskuntapoli-tiikan laitos. Helsingin yliopisto.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! – Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro. 26. Helsinki. Yliopistopaino.

Päiväkummun lastenkoti. Laatukäsikirja. Päivitetty 30.8.2011. Romano Missio ry.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation teki-jöille ja tilaajille. Kustannusyhtiö Tammi.

Romaniasiakkaan kohtaaminen. Osoitteessa:
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/monikulttuurisuus/romaniasiat> vii-tattu 12.4.2015

Romanit Euroopassa. Osoitteessa: <http://www.romanit.fi/kansainvaliset-kysymykset/romanit-euroopassa/> viitattu 11.4.2015

Romanikielinen LOS-esite. <http://lapsiasia.fi/> viitattu 28.3.2015

Räty, T. 2002. Lapsen huostaanotto. Perusteet ja oikeusvaikutukset. Teok-sessa J.P. Roos (toim.) Huostaanottokirja. Osoitteessa:
<http://www.mv.helsinki.fi/home/jproos/huostaanottokirja.htm#R%E4ty>
viitattu 28.3.2015

Sinko, P. 2004. Laki ja lastensuojelu. Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Yliopistopaino.

Stenroos, R. 2014. Romanit lastensuojelun asiakkaina. Satakunnan am-mattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Svensson, K. (Toim.) 2014. "Kun joka makaroniin pitää mahtua pöytäta-vat" - Hetkiä ja tarinoita huostaan otettujen lasten vanhempien elämästä.

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto sekä Sininauhaliitto. Keuruu, Otavan Kirjapaino.

Syrjä, H. & Valtakari, M. 2008. Romanian pitkä matka työn markkinoille. Tutkimus romanien työmarkkinoille sijoittumisen edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 22/2008.

The Signs of Safety Approach to Child Protection Casework, Osoitteessa: <http://www.signsofsafety.net/> viitattu 28.3.2015.

The Situation of Romain an Enlarged European Union. Fundamental rights and anti-discrimination European Commission Directorate-General for Employment and Social Affairs Unit D3 Manuscript completed in 2004.

Toivanen, R. 2012. Romanit ja kulttuuri. Selvitys romanien osallisuudesta ja osallistumisesta kulttuuritoimintaan Suomessa. Ihmisoikeusliiton selvitys 1/2012.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Jyväskylä.

Väisänen, A., Florin, K., Laiti, M., Lieppinen, M-L., Lyra, L., Markkanen, A., Valentin, H., Vihtkari, M. 2007. Palkkaisinko romanin? Opas romanien kouluttajille, koulutuksen järjestäjille ja työvoimaviranomaisille. KalevaPrint.

Åkerlund, T & Blomerus, S. Päivitys 2012. Romani ja terveystalvelut. Opas terveydenhuollon ammattilaisille. Oppaat ja käsikirjat 2012:6. 4. uudistettu painos, Opetushallitus, romaniväestön työryhmä. Juvenes print – Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.

VOIKUKKIA-vanhemmat. Opas sinulle, jonka perhettä koskettaa lapsen sijoitus tai huostaanotto.

Selvitystyön suunnitelma. 2013. EPÄKOHDAT JA KALTOINKOHTELU
LASTENSUOJELUN SIIAISHUOLLOSSA 1930- JA 80 -LUKUJEN
VÄLISELLÄ AJANJAKSOLLA. Sosiaali- ja terveysministeriö.

http://www.romanomissio.fi/?Romano_Mission_Historia viitattu 3.5.2015

<http://www.romanit.fi/> viitattu 30.4.2015

LAIT JA ASETUKSET

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Perustuslaki 11.6.1999/731

Päivähoitoasetus 239/1973

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989

SAATEKIRJE

Hyvä vastaanottaja,

Toimin päivätyössäni perhetyön päällikkönä Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe-toiminnassa. Työssäni kehitän vankien ja heidän läheistensä kanssa tehtävää perhetyötä. Pidän myös iltavastaanottoa psykoterapeuttina Lääkärikeskus Mehiläisessä Tikkurilassa.

Opiskelen työni ohessa Hämeen ammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulu-tutkintoa, sosionomi (YAMK). Tämä haastattelupyyntö liittyy opintoihini tehtävään opinnäytetyöhön, jonka toteutan tilaustyönä Romano Missio ry:lle.

Haastatteluni kohderyhmänä olette te vanhemmat, joiden lapset on sijoitettu Romano Missio ry:n kahteen lastenkotiin. Tutkimukseni lähtökohtana on käytännön tarve tutkimukselle. Romanivanhemmilta ei ole kysytty aiemmin tutkimuksen kautta ja näin laajalaisesti heidän kokemuksiaan ja tuen tarpeitaan tilanteessa, jossa he ovat joutuneet luopumaan lapsistaan.

Työni tavoitteena on tutkia romanivanhempien selviytymistä sekä vanhemmuuden tuen tarvetta lapsen huostaanotto-prosessissa. Tämän tiedon esille saaminen on tärkeää, jotta on mahdollista päästä kehittämään vanhemmille suunnattua tukea ennen huostaanotto-tapahtumaa.

Suostumuksesi haastatteluun on siis erittäin arvokas tiedonlähde kehitettäessä romanivanhemmille suunnattuja palveluita! On myös tärkeää tietää, että haastattelun kautta saamani vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä vastaajan henkilöllisyys tule tutkimuksen kautta missään vaiheessa julki.

Opinnäytetyöni arvioitu valmistumisaika on kevät 2015. Valmiin opinnäytetyön saa tuolloin luettavaksi Romano Missio ry:n toiminnanjohtajan sekä lapsesi lastenkodin johtajan kautta. Haastateltavan niin halutessa, sitoudun toimittamaan valmiin työn myös suoraan haastateltavalle.

Haastattelujen ajankohdista ja yhteystietojesi vaihtamisesta kanssani voit sopia alustavasti lapsesi lastenkodin johtajan kanssa. Tutkimusta tehdessäni johtaja Susan Ihanainen (p.050-4074985) toimii yhteyshenkilönäni Kotimäen pienryhmäkodin osalta ja Päiväkummun lastenkodin osalta yhteyshenkilö on johtaja Hanna Pekonen (p. 041-4416350). Lisätietoja ja neuvoja tutkimuksen liittyen voi kysyä allekirjoittaneelta.

Vantaalla 4.6.2014

Ystävällisesti, Tarja Sassi
p. 044- 572 4668, tarja.sassi@netti.fi